

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROTOCOLLUM DOMESTICUM
FARNOSTI VELKOMEZIRÍČSKÉ
(1816-1938)**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Jaroslav Mrňa

Studijní obor: Archivnictví

Ročník: Třetí

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 14. dubna 2009

ANOTACE

Hlavním úkolem bakalářské práce nesoucí název „*Protocollum domesticum farnosti velkomeziříčské (1816-1938)*“ je představit čtenáři jeden z typů farních kronik, který se vedl na farním úřadě ve Velkém Meziříčí. Jedná se o diplomatický rozbor pramene důležitého pro rekonstrukci dějin římskokatolické církevní správy v daném období. Práce je rozdělena do pěti kapitol. První z nich přináší přehledný souhrn dějin města a jeho duchovní správy od bájných počátků až do současnosti. Druhá kapitola se věnuje problematice norem pro vedení farních kronik a jejich typům. Vnější a vnitřní popisem se zabývá třetí kapitola. Následuje část představující životní osudy jednotlivých autorů. Poslední kapitolu lze nazvat srdcem celé práce. Nachází se v ní totiž struktura domácího protokolu. Zde jsou popsány jednotlivé kapitoly tak, jak jdou za sebou ve farní kronice. Tato část může být využita jako průvodce samotným pramenem. Součástí práce je seznam pramenů a literatury a přílohy, které obsahují přehledné tabulky a ukázky písma jednotlivých autorů kroniky.

ANNOTATION

The main object of this Bachelor essay „*Protocollum domesticum Parish of Velke Mezirici (1816-1938)*“ is to introduce to the reader one of the types of parish chronicles that was kept by the parish office in Velke Mezirici. It is a diplomatic study of sources that are important for historical reconstruction of Roman-Catholic church management in given period. The essay is divided into five chapters. The first chapter brings forward general summary of the history of the town and its church management from the mythic history until present. The second chapter is devoted to the problems with standards for keeping of the parish chronicle and to the types of the chronicles. The inside and outside description of the chronicle is mentioned in the third chapter. The next part introduces the lives of individual authors. The last chapter could be the heart of the whole essay. We can find a structure of domestic record. Each of the chapters is described in the same sequence as it is in the parish chronicle. This part can be used as a guide of the resources itself. The essay also includes a list of resources, literature and appendixes that show well-arranged tables and handwriting samples of each of the authors of the chronicle.

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomáhali při psaní této práce.

Zprvu bych chtěl upřímně a srdečně poděkovat vedoucímu velkomeziříčské pobočky Státního okresního archivu Žďár nad Sázavou panu Mgr. Martinu Štindlovi, Ph.D., a odborné archivářce paní Janě Filipové za jejich vždy obětavou pomoc, ochotu a cenné rady.

Dále bych rád srdečně poděkoval Římskokatolickému farnímu úřadu ve Velkém Meziříčí, jmenovitě panu děkanovi P. Janu Peňázovi, panu děkanovi P. ThDr. Lukazi Szendzielorzovi a paní katechetce Jitce Svatoňové, kteří mi vždy vyšli ochotně vstříc a podporovali mne v mé práci.

Můj upřímný dík patří rovněž pracovníkům Moravského zemského archivu v Brně a Archivu Biskupství brněnského se sídlem v Rajhradě za jejich milý a ochotný přístup při poskytování archivních materiálů.

Nesmím zapomenout poděkovat též všem svým kolegyním a kolegům, zvláště Bc. Miluši Wagnerové, Bc. Jiřímu Cukrovi a Mgr. Zdeňku Dudovi, a rovněž své rodině, především mamince za velkou podporu během mého studia.

Zvláštní upřímné a srdečné poděkování patří vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc., a to nejen za odborné vedení, cenné rady, podněty a připomínky, ale také za velkou podporu a trpělivost, a stejně tak za laskavý a milý přístup.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. HISTORIE MĚSTA A DUCHOVNÍ SPRÁVY	
I.1. Město Velké Meziříčí v proměnách staletí.....	11
I.2. Historie duchovní správy.....	19
II. TYPY FARNÍCH KRONIK A NORMY PRO JEJICH VEDENÍ.....	27
III. VNĚJŠÍ A VNITŘNÍ POPIS.....	30
IV. AUTORSTVÍ.....	32
V. STRUKTURA DOMÁCÍHO PROTOKOLU.....	38
ZÁVĚR.....	51
SEZNAM ZKRATEK.....	53
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	54
PŘÍLOHY.....	59

ÚVOD

„I když se již mnozí pokusili sepsat vypravování o událostech, které se mezi námi naplnily, jak nám je předali ti, kteří byli od počátku očitými svědky a služebníky slova, rozhodl jsem se také já, když jsem vše znovu důkladně prošel, že ti to v pravém sledu vypíšei...“ (Lk 1, 1-3). Tato část Lukášova evangelia, kde se pisatel obrací na vznešeného Theofila, nám ukazuje záměr evangelisty sepsat všechny důležité události, které se udály v době působení Ježíše z Nazareta, a staly se tak základem pro budoucí křesťanství a církevní dějiny. Možná právě evangelisté byli svojí činností příkladem pro letopisce (pozdější kronikáře) z řad duchovních, aby také oni různými způsoby podávali svědectví o dobách dávno minulých. Časem se z nich stával určitý symbol vzdělanosti, která byla využívána pro jejich práci v klášterních komunitách a na panovnických dvorech. Vznikla tak řada životopisných a dějepisných děl, jež nám nabízejí pohled na život v uplynulých staletích. Právě křesťanské dějiny, vyprávějící historii lidí a jejich vztahu k jedinému Bohu a společnosti, se staly předmětem mého zájmu.

V rámci svého dlouhodobého badatelského zaměření na dějiny a příběhy města Velkého Meziříčí, které je mi domovem, jsem se rozhodl též prozkoumat dějiny jeho církevní správy. Mé kroky vedly nejdříve na římskokatolický farní úřad, kde mne zdejší děkan ochotně vyslechl a sdělil mi, že existují dvě farní kroniky, které zaznamenávají život ve farnosti. První z nich nese název *Protocollum domesticum parochiae Magno Meseritschensis*, obsahuje léta 1816-1938 a je uložena ve velkomeziříčské pobočce Státního okresního archivu Žďár nad Sázavou,¹ druhá se nazývá *Pamětní kniha farnosti velkomeziříčské*, zahrnuje události od roku 1939 až do současnosti a je uložena na farním úřadě.² Na první straně mladší z kronik nalezneme odkaz zakladatele P. Bohumila Buriana na návaznost k domácímu protokolu: „*Pamětní knihu tuto započal psáti, jako pokračování „Protocollum domesticum“ od roku 1939 chronologicky: farář velkomeziříčský Bohumil Burian.*“³ Na rozdíl od svého předchůdce nemá údaje řazené

---

¹ *Protocollum domesticum parochiae Magno Meseritschensis* (dále jen *Protocollum*), Státní okresní archiv (dále SOkA) Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, inv.č. 267.

² *Pamětní kniha farnosti velkomeziříčské* (dále jen *Pamětní kniha*), vedena od roku 1939, uložena na farním úřadě ve Velkém Meziříčí.

³ *Pamětní kniha*, s. 1.

do jednotlivých kapitol, ale chronologicky za sebou. Každá událost je opatřena marginální glosou, jež usnadňuje orientaci v dokumentu. Nalezneme zde záznamy zachycující život ve farnosti, ve městě a důležité celospolečenské události. V současné době do ní zapisuje vše důležité z života ve farnosti katechetka Jitka Svatoňová.

Dalším pramenem, který je uložen na farním úřadě, je drobná vázaná kniha, jež bývá nazývána pamětní knihou. Nejedná se o další farní kroniku, ale o dokument obsahující podpisy významných osobností z řad duchovních, státníků, umělců a sportovců, kteří se do ní podepsali při své návštěvě města. První osobou byl v roce 1899 brněnský biskup František Sáleský Bauer a poslední podpis zde zanechal dne 12. 9. 2007 současný prezident České republiky Václav Klaus.⁴

O ostatních pramenech, které pojednávají o historii duchovní správy, se zmiňuje kniha P. Bohumila Buriana a Aloise Plichty o kostelích a kaplích farnosti velkomeziříčské. Mimo jiné zde nalezneme zmínku o náboženské kronice.⁵ Tento důležitý pramen zachycuje události z let 1554-1604 a byl sepsán městským písařem někdy po roce 1604. Jednu její část přináší studie Romana Lišky v ročenke Krajinického muzea ve Velkém Meziříčí z roku 1923.⁶ V úvodu nás autor seznámí s osudem pramene a jeho tehdejší uložením.⁷ Originál náboženské kroniky se nedochoval. Existují pouze opisy z pozdější doby. Samotný pramen přináší pohled do náboženských a kulturních poměrů ve městě v renesanční době.

Mé rozhodnutí padlo na protocollum domesticum, kvůli jeho již kompletním údajům a zajímavým záznamům z dějin města a duchovní správy. Po bližším seznámení s tímto dokumentem a následnou velkou podporou doc. Marie Ryantové bylo ihned jasné, co bude tématem méj bakalářské práce. Abych tuto představu mohl uskutečnit, musel jsem se nejdříve seznámit s literaturou k danému tématu. Při této činnosti jsem došel k závěru, že je jen málo knih, které se věnují historii církevní správy a vedení

---

⁴ <http://www.dekanstvium.horacko.com/?class=artDetail&id=1263>, 20. 3. 2009.

⁵ Bohumil BURIAN – Alois PLICHTA, *Kostely a kaple farnosti Velkomeziříčské*, Velké Meziříčí 1947, s. 10-11.

⁶ Roman LIŠKA, *Zlomek náboženské kroniky z doby 1554-1604*, Krajinické muzeum ve Velkém Meziříčí, ročenka 2, 1923, s. 1-19.

⁷ O uložení též Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka 1401-1723. Městská kronika barokní Moravy*, Tišnov 2004, s. 15; Irena ZACHOVALOVÁ – Stanislav PETR, *Soupis sbírky rukopisů Antonína Bedřicha Mitrovského v Archivu města Brna*, Praha-Brno 1999, s. 58.

farních kronik. Z toho mála se většina vydaných titulů zabývá spíše jednotlivými postavami v dějinách křesťanstva a v oblasti kronik pouze metodickými pokyny pro jejich vedení. Ovšem i zde lze nalézt výjimky. Mým největším pomocníkem pro seznámení se s životem v moravských farnostech v dávných dobách byla kniha Rudolfa Zubera *Osudy moravské církve v 18. století*, která vyšla ve dvou dílech. První díl této ojedinělé publikace přináší pohled na vývoj a strukturu olomouckého biskupství a jeho vnitřní organizaci.⁸ Druhý díl obsahuje podrobný popis života kněží od přípravy na povolání až po péči o svěřené duše v jednotlivých farnostech. Zabývá se též zbožností v 18. století, cenzurou, konfesionalizací a nekatolíky na Moravě.⁹ Také v problematice vedení kronik existuje jedna důležitá práce, která nás uvede do tohoto tématu. Je jí kniha Václava Pubala *Kroniky a kronikáři*,¹⁰ jež nám představí kromě metodických pokynů též historii kronikářského řemesla a legislativu vztahující se k vedení kronik. I zde nalezneme podrobnější popis vedení spíše obecních kronik. Tato práce je ovšem již značně zastaralá a zasloužila by nahrazení novější prací s novými poznatky v této oblasti. O historii a způsobech vedení farních kronik dosud neexistuje v moderní historiografii žádná literatura. Touto problematikou se okrajově zabývají pouze některé časopisecké studie či absolventské práce (viz kapitola o typech farních kronik a normách pro jejich vedení).

Při sepisování historie města Velkého Meziříčí jsem nejčastěji hledal oporu v knize P. Augustina Kratochvíla *Velkomeziříčský okres*, jež vyšla jako jedna z částí *Vlastivědy moravské* v roce 1907.¹¹ Ta byla do nedávné doby nejrozsáhlejší publikací vztahující se k historii města a celého tehdejšího okresu. Tou nedávnou dobou je myšlen rok 2008, tedy 101 let od vydání Kratochvílovy práce, kdy vyšla k příležitosti 600. výročí od udělení plných městských práv kniha *Velké Meziříčí v zrcadle dějin* od kolektivu autorů pod vedením Zdeňka Fišera.¹² Tato práce je výsledkem moderního výzkumu týmu historiků a přináší podrobný přehled historie města mezi dvěma řekami. Mimo něj se zde nachází pro badatele důležitý výčet vlastivědné a historické literatury

---

⁸ Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století I*, Praha 1987.

⁹ Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století II*, Olomouc 2003.

¹⁰ Václav PUBAL, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1976, jejíž novější vydání pochází z roku 1985.

¹¹ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, *Vlastivěda moravská. II. Místopis*, Brno 1907.

¹² Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*, Brno 2008.

o Velkém Meziříčí.¹³ V obou těchto knihách nalezneme zmínku o domácím protokolu.¹⁴ Další prací, která jej zmiňuje, je kniha P. Bohumila Buriana a Aloise Plichy *Kostely a kaple farnosti Velkomeziříčské*,¹⁵ jež představuje jednotlivé církevní objekty na území města a podává čtenáři základní informaci o dějinách duchovní správy ve Velkém Meziříčí. Následovaly další klíčové práce zabývající se historií města v různých obdobích. Jako příklad mohu uvést knihu Martina Štindla *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka 1401-1723. Městská kronika barokní Moravy*,¹⁶ která je velmi zdařilou edicí Kontekovy kroniky a poskytuje pohled do života ve městě v barokní době.

Předkládaná bakalářská práce je členěna do pěti kapitol a je doplněna rozsáhlým seznamem pramenů a literatury a přílohami, které obsahují přehledné tabulky a ukázky písmo jednotlivých autorů. Jejím cílem je představit čtenáři farní kroniku jako důležitý pramen, jež poskytuje pohled do života města a velkomeziříčské farnosti. Jedná se o diplomatický rozbor pramene, který je doplněn dalšími důležitými údaji. První kapitola přináší stručný výčet historie města a duchovní správy od bájných počátků až do současnosti. Druhá kapitola poskytuje náhled do problematiky typů farních kronik a norem pro jejich vedení. Vnější a vnitřní popis pramene nalezneme ve třetí kapitole. O životních osudech autorů, které bylo možné zjistit pomocí srovnání jejich písarských rukou, pojednává čtvrtá kapitola, a pomyslným srdcem celé práce je poslední kapitola o struktuře domácího protokolu, jež představuje a popisuje jednotlivé části farní kroniky tak, jak jdou za sebou v samotném prameni. Tato část může posloužit jako stručný průvodce samotným protokolem.

---

¹³ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 425-429.

¹⁴ Tamtéž, s. 27-28; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 94.

¹⁵ Bohumil BURIAN – Alois PLICHTA, *Kostely a kaple farnosti Velkomeziříčské, Velké Meziříčí 1947*.

¹⁶ Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka 1401-1723. Městská kronika barokní Moravy*, Tišnov 2004.

I. HISTORIE MĚSTA A DUCHOVNÍ SPRÁVY

I.1. Město Velké Meziříčí v proměnách staletí

Počátky města Velkého Meziříčí, ležícího na soutoku řek Oslavy a Balinky v kraji Vysočina, jsou úzce spjaty s dějinami zdejšího hradu. Tato mohutná stavba se nachází v severozápadní části města na skalní ostrožině nad řekou Oslavou. Jan Amos Komenský řadí ve svém ztraceném spise *De antiqui[tatibu]s Moraviae regibus* meziříčský hrad mezi nejstarší v celé vlasti. Jeho bájně počátky sahají až do časů před narozením Krista. V této době zde sídlili Markomané, jejichž král Marobud si na soutoku dvou řek vystavěl hrad Marburg. Ten prý zničil a vypálil hunský král Attila. Obnovy se dočkal až v r. 638 od franského kupce a vůdce svého kmene Sába, který jej měl jako sídlo pro své manželky. Měl zde také zemřít devátý moravský král Hormidor, jenž byl poté pochován na Špilberku. Zastavit se tu měl také sv. Metoděj při své pouti po Moravě.¹⁷ Toliko pověsti. Privilegium císaře Ferdinanda I. uvádí založení města v r. 1009.¹⁸ Bohužel se jedná opět o jednu ze smyšlenek. Také zmínka o Meziříčí v listině brněnského údělného knížete Spytihněva z roku 1197 je jen moderním Bočkovým falsem.¹⁹

Dle současných poznatků o postupu slovanského osídlení asi na přelomu tisíciletí docházelo k přesunům obyvatel s pádem Velké Moravy. Osu postupu osídlování vycházejícího z Oslavanska tvořily řeky Oslava a Jihlava. Významnou roli v kolonizaci Velkomeziříčska hrálo založení benediktinského opatství v Třebíči v roce 1101, dále následný vznik benediktinského probošství v nedalekém Měříně a tzv. Libická cesta z 12. století. Ta vycházela z Brněnska, odtud směřovala proti proudu Oslavy ke Žďáru nad Sázavou a dále přes Libici nad Cidlinou k Čáslavi, kde se spojila s Haberskou cestou²⁰. Na základě těchto poznatků nelze proto hledat počátky osídlení

---

¹⁷ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 41; Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 27.

¹⁸ Moravský zemský archiv (dále MZA) Brno, Sběrka historického spolku (G 13), č. 48, fol. 12.

¹⁹ Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie a současnost*, Velké Meziříčí 1975, s. 7; srov. Jindřich ŠEBÁNEK, *Moderní padělky v diplomatáři Bočkově*, ČMM 60, 1936, s. 52.

²⁰ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 28-30; František HORÁK – Emanuel CHRAMOSTA, *Cesta libická v dějinných proměnách se stezkami vedlejšími a strážnicemi*, Praha 1923.

v prostoru města ve 12. století, či snad ještě dříve. V souvislosti s nálezem pozdně románských stavebních prvků na zámku a ve farním kostele lze doložit vznik hradu i osady pod ním nejpozději v průběhu 2. třetiny 13. století. To zde působil rod mající v erbu křídlo, tedy páni z Lomnice.²¹ První se připomíná Budislav (1236), dále Znata (1281) a Jan z Meziříčí (1300-1349) jež byl zároveň hejtmanem markrabství Moravského (1306-1308).²² Tento rod držel hrad a poddanou osadu pod ním až do roku 1399.

Od roku 1405 vlastnil meziříčské panství Ladislav (zvaný Lacek) z Kravař, který sdílel své statky s Anežkou z Meziříčí, dcerou Jana z Meziříčí. Tento později hofmistr krále Václava (1407), nejvyšší purkrabí český (1408-1411) a hejtman moravský (1411) udělil osadě pod hradem odúmrť a plná městská práva. Stalo se tak 26. července 1408. Listina byla potvrzena markrabím Joštem v roce 1409 a králem Václavem IV. v roce 1417.²³ První městská kniha byla vedena od roku 1384 do r. 1577.²⁴ Na dřevěných deskách má vyražen městský znak, tvořící sedm per ze znaku pánů z Lomnice. Tento znak používá, v upravené podobě, město dodnes. Městské hradby mělo již dřívější oppidum ve 14. století. Do města se vstupovalo třemi branami: Dolní, Horní a Vrchoveckou a jednou mostní bránou Malostránskou.²⁵ Lacek z Kravař byl též zastáncem učení Mistra Jana Husa. V roce 1415 svolal na meziříčský hrad přední moravské pány a společně odeslali na koncil do Kostnice list proti jeho upálení. Zemřel v roce 1416.²⁶ Poté patřilo meziříčské panství, obsahující dva hrady, jednu tvrz, čtyři

---

²¹ Později také nazýváni Tasovci nebo páni z Meziříčí.

²² Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 42.

²³ Dochovala se pouze listina z r. 1417, pergamen, latinsky, česky in: SOKA Žďár nad Sázavou, Archiv města Velké Meziříčí, bez sign.; srov. Jindřich ŠEBÁNEK, *Listina Václava IV. z r. 1417*, ČMM 48, 1924, s. 208-213.

²⁴ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 46-47; Josef VLČEK, *Městská kniha velkomeziříčská*, Od Horácka k Podyjí. Vlastivědný sborník západní Moravy 10, 1932-1933, s. 151; Kniha je uložena v SOKA Žďár nad Sázavou, Archiv města Velké Meziříčí, Městská kniha od r. 1380, inv.č. 1.

²⁵ Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 8; k významu městských bran srov. Jean DELUMEAU, *Strach na Západě ve 14.-18. století I.*, Praha 1997, s. 290; František HOFFMAN, *České město ve středověku*, Praha 1992, s. 154.

²⁶ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 52; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 10; Petr ELBEL, *Husitské fary na Moravě ve světle citační listiny Jana Železného z února 1418*.

městečka a asi 44 vesnic, jeho vzdáleným příbuzným. První byl Jindřich Plumlovský z Kravař, následovali Petr Strážnický z Kravař, Václav Strážnický z Kravař a Jiří Strážnický z Kravař, který prodal své panství v roce 1447 Janovi z Lomnice.²⁷ Po jeho smrti převzal panství jeho syn Václav z Lomnice, který doprovázel v roce 1452 krále Fridricha III. na císařské korunovační cestě do Říma.²⁸ Zemřel tragicky v roce 1455. Páni z Lomnice byli v čele moravské husitské šlechty, proto jmenoval Jiří z Poděbrad poručníkem sirotků Václavova syna Bohuslava z Lomnice a na Senticích, který převzal po otcově smrti meziříčské panství. Jelikož byl špatným poručníkem, jmenoval král Jiří nového – Jaroslava z Lomnice.²⁹

Po smrti Jaroslava spravoval majetek v letech 1472-1474 Vilém z Pernštejna se svojí matkou Bohunkou Pernštejnskou z Lomnice. Od roku 1478 se majitelem panství stává Václavův syn Jan z Lomnice, jenž byl v letech 1496-1515 zemským hejtmanem. Jan vyznával katolickou víru a poskytoval měšťanům „Meziříčí nad řekou Oslavou“ mnohé úlevy. Například je osvobodil listinou z roku 1488 od povinnosti zajišťovat hradní hlásku. Listinou krále Vladislava II. z 6. března 1491 bylo městu uděleno právo konat osmidenní výroční trh. Jan z Lomnice zemřel ve věku 62 let v roce 1515.³⁰ Město a panství bylo rozděleno mezi jeho šest synů. Od nich je odkoupil až Jan z Pernštejna řečený „Bohatý“ v roce 1529. Ten daroval městu četné svobody a privilegia – osvobození od šenku panských vín (1531), potvrzení starších práv (1535), u krále Ferdinanda I. vyjednal právo pečetit červeným voskem (1539) a další. Za jeho působení byla ve městě postavena renesanční radnice ze třech sousedících domů. Po Pernštejnově

Príspevek k poznání role šlechty v počátcích husitství na Moravě, ČMM 124, 2005, s. 400; Josef ZÁVODSKÝ, Reformace a protireformace ve Velkém Meziříčí. Nábožensko-kulturní obraz moravského města, Velké Meziříčí 1937, s. 9-11; srov. k osobě Lacka z Kravař též Václav ŠTĚPÁN, Osobnost Lacka z Kravař, ČMM 110, 1991, s. 217-238; 112, 1993, s. 11-42.

²⁷ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 47; k pánům z Kravař též Tomáš BALETKA, *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*. Praha 2004.

²⁸ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 48; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 82.

²⁹ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 72-73.

³⁰ Tamtéž, s. 73-75.

smrti (1548) se dělili v letech 1548-1552 o panství jeho synové Jaroslav a Vratislav, kteří také bojovali s dluhy svého otce.³¹

Od nich meziříčské panství odkoupil uherský šlechtic a velmi vzdělaný muž Zikmund Held z Kementu (1514-1564).³² Zikmund byl vychovatelem synů Ferdinanda I., královským sekretářem a místokancléřem českého království (1551). Byl dvakrát ženatý.

Jeho druhou manželkou se stala Alena Meziříčská z Lomnice, s níž měl dva syny a dvě dcery.³³ Na jeho žádost potvrdil Ferdinand I. městu starší práva a rozšířil je o právo mílové na prodej soli a piva (1557). Nechal postavit hřbitovní kostel sv. Trojice (1555) a obnovil kostel sv. Kříže u městského špitálu (1563), jemuž byl velkým dobrodincem. Zemřel v roce 1564 a byl pochován ve špitálním kostele sv. Kříže, kde se do dnešních dnů dochoval jeho náhrobek.³⁴

Jeho manželka Alena Meziříčská se znovu provdala za Václava Berku z Dubé a Lipého, jenž byl nejvyšším sudím království českého. Alena vystavěla ve městě luteránské gymnázium a dosavadní meziříčský hrad přestavěla v renesanční zámek, obojí se událo v roce 1578.³⁵ Na její podnět se roku 1576 v Meziříčí sešli evangeličtí kněží a šlechtici, kteří společně podepsali augšpurskou konfesi.³⁶ Po nabytí plnoletosti dětí z prvního manželství se Zikmundem Heldem z Kementu přešel majetek na nejstaršího syna Zikmunda (+1581), dále na syna Vladislava (1582-1584) a dceru Zuzanu, která se vdala za horlivého katolíka a vzdáleného příbuzného Zdeňka Berku z Dubé a Lipého. Ten pak držel panství v letech 1591-1594 a pokusil se o obnovu katolické víry ve městě. Jeho bratr Ladislav Berka z Dubé a Lipého spravoval meziříčské panství v letech 1594-1613. Zastával funkci nejvyššího komorníka (1598-1604), moravského zemského místohejtmana a hejtmana (1603-1604, 1607-1608). I on byl zastáncem obnovy katolické víry a těžil z podpory olomouckých biskupů. V roce 1597 obnovil katolickou víru ve farním kostele. Potvrdil též měšťanům v roce 1600

---

³¹ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 53-57.

³² Tamtéž, s. 57.

³³ Václav HIRŠBERG, *Průvodce po Velkém Meziříčí a okolí*, Velké Meziříčí 1935, s. 59.

³⁴ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 58-59.

³⁵ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 105; Ladislav HOSÁK – Metoděj ZEMEK, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Jižní Morava*, Praha 1981, s. 248; Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 43-50.

³⁶ Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 12; Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 38-43.

právo vařit pivo. Po jeho smrti převzal panství nejstarší syn Zdeněk Leopold Berka z Dubé a Lipého (1613-1614) a po něm jeho bratr Jan Jetřich (1614-1637). Ve sporu o meziříčské panství s Matyášem Ferdinandem Berkou z Dubé a Lipého vyhrála v roce 1640 sestra Jana Jetřicha Anna Marie provdaná hraběnka Knieslová z Gotschee.³⁷

Útrapy třicetileté války se nevyhnuly ani městu Meziříčí. Město bylo osmkrát vyloupeno. Po návratu z Bílé hory v roce 1620 zde rabovalo polské a valonské vojsko, jež vyhnal z města až generál Karel Bonaventura Buquoy de Longueval se svým plukem. Dále bylo město drancováno uherskou jízdou (1622) a císařským vojskem. Z této doby se nám dochovala také pověst, která vypráví o pobytu Albrechta z Valdštejna se svojí rodinou a družinou na meziříčském hradě okolo roku 1630. Ani přecházející Švédové město neušetřili. V letech 1643-1645 švédské pluky rabovaly a drancovaly ve městě i na hradě. Majitelka panství hraběnka Knieslová utekla z města již v roce 1643 do Brna. Na mor ve válce zemřelo v Meziříčí přes 1000 lidí a 266 domů lehlo popelem. Město se stalo poddanským a ztratilo většinu privilegií. Z těchto útrap se město dlouho nemohlo vzpamatovat.³⁸

Válkou poničené a bídou trpící panství prodala hraběnka Knieslová 11. června 1649 za 80 tisíc zlatých hraběti Rudolfovi z Kounic, který ihned zahájil obnovu hospodářství. Po jeho smrti v roce 1664 v tom pokračoval i jeho syn Ferdinand. Za Kouniců dostává město svůj nynější přívlastek „Velké“, jenž se spojil s tehdejšími názvem v „*Velké Meziříčí nad řekou Oslavou*“ v roce 1683. Vlivem dluhů prodal meziříčské panství v roce 1676 svobodnému pánu Petrovi z Ugarte, jež byl členem dvorské válečné rady a plukovníkem vídeňské městské gardy. Příslušníci tohoto španělského rodu utiskovali poddané ve městě i obcích dávkami a robotami. Také Petr z Ugarte měl velké rozpory s místními poddanými. Vyvrcholilo to v roce 1680, kdy se uskutečnil otevřený střet mezi městem a vrchností. Situaci vyřešila ovdovělá hraběnka Terezie Eleonora, jelikož Petr z Ugarte v květnu 1679 zemřel. Panství poté zdědil jeho jediný syn Arnošt František Dominik, který byl k měšťanům vlídnější než jeho otec. Potvrdil některá cechovní statuta a zvýšil kvóty na vaření piva. Kvůli jeho nedůvěře k městským privilegiím vydali měšťané deset stížných bodů na hospodářské a daňové

---

³⁷ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 105-107; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 12; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 61-66.

³⁸ Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 13; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 66-67; Srov. též Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 156-175.

praktiky vrchnosti. Tato žaloba putovala v roce 1689 k císaři Leopoldovi I. Ten v roce 1691 schválil některá vyrovnání mezi vrchností a poddanými. Po Arnoštově smrti v roce 1715 hospodařila na panství v letech 1715-1728 jeho manželka Marie Rebeka rozená hraběnka z Bubnů a Litic. V roce 1723 zachvátil město rozsáhlý požár, jemuž padla za oběť více než polovina města. Tuto otřesnou událost zachytil na votivním obraze sv. Floriána, který je uložen ve farním kostele, barokní malíř Karel František Töpfer. Po dosažení dospělosti převzal panství v roce 1728 nejstarší syn Arnošta z Ugarte Jan Nepomuk Ondřej, který se ihned pustil do opravy zámku po požáru. V roce 1729 přikoupil sousední statek Stráneckou Zhoř a v roce 1735 prodal obě panství Leopodu vévodovi šlesvicko-holštýnskému.³⁹ Po jeho smrti v roce 1742 zdědila panství jeho dcera Marie Eleonora vévodkyně z Quastally a Sabionetty, která se na panství příliš nezdržovala. V této době probíhaly také války o rakouské dědictví, jenž se nevyhnuly ani městu Velkému Meziříčí. V roce 1742 přitáhla bavorská, francouzská a pruská vojska, jež se města zmocnila. Nejvíce škod však způsobila saská okupace. Po tragické smrti Marie Eleonory v Brně v roce 1760 připadlo panství, podle její poslední vůle, dcerám její starší zemřelé sestry Marie Terezie provdané za Aloise knížete Oettingen-Spilberg. Na základě smlouvy uzavřené 24. srpna 1764 mezi dcerou Marie Terezie Leopoldinou provdanou hraběnkou z Kounic-Rittberg a Karlem Josefem z Lichtenštejna, manželem a kurátorem nepnoleté Marie Eleonory, připadlo celé panství Velké Meziříčí, Stránecká Zhoř a Radostín Karlově manželce.⁴⁰

Kněžna Marie Eleonora z Lichtenštejna byla dvorní dámou Marie Terezie, milovnicí věd a umění a podporovala chudé i městskou školu. Nechala opravit farní i špitální kostel. V roce 1776 pozměnila a částečně prominula poddaným některé povinnosti. Prý ji také v Meziříčí navštěvoval i sám císař Josef II., který ji velmi obdivoval. Na základě této známosti byla silnice z Měřína do Rudy vedoucí přes Velké Meziříčí v letech 1783-1787 rozšířena a upravena na císařskou. V letech 1783-1794 bylo Meziříčí sídlem krajského úřadu Jihlavského kraje. V 80. letech 18. století nechala

---

³⁹ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 144-148; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 77, 85-86, 112-115, 121-125, 199-200, Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 68-71; Jaroslav UHLÍŘ, *Karel František Tepper, západomoravský barokní malíř 1682-1738*, Třebíč 2002; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 13-14.

⁴⁰ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 214; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 71-72; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 14.

Marie Eleonora z Lichtenštejna postavit lovecký zámek ve vsi Zahradiště. V letech 1805 a 1809 přešla přes město francouzská armáda. V roce 1823 projel městem ruský car Alexandr I. a v témže roce zachvátil město do té doby největší požár. Oheň zničil 150 domů a připravil o život 11 lidí. Po smrti kněžny Eleonory v roce 1812 zdědil panství její syn Moritz Josef Jan kníže Lichtenštejn. Zemřel již v roce 1819, proto do správy panství příliš nezasáhl. Dědičkami panství byly jeho tři dcery – Marie Ludvika, Eleonora a Leopoldina, jejichž majetek byl až do roku 1836 pod sirotčí správou.⁴¹

Panství nakonec získala kupní smlouvou z 23. března 1837 nejmladší Leopoldina, později provdaná za Ludvíka knížete z Lobkovic. Bouřlivé období roku 1848 zastihlo také město Velké Meziříčí. I zde se projevovale silné národní uvědomění. Byla zrušena robota a dosloužil vrchnostenský úřad. V roce 1855 začalo úřadovat okresní hejtmanství pro politický okres Velké Meziříčí. Válka prusko-rakouská v roce 1866 přerušila klidný rozvoj města. Prusové ve městě několik měsíců pobývali. Kněžna Leopoldina z Lobkovic zemřela v roce 1899. Byla pohřbena do nově zbudované hrobky v Netíně vedle svého syna Ludvíka. Panství zdědil její syn Rudolf kníže Lobkovic, který byl c. k. polním zbrojmistrem a zemským velitelem v Pešti a také nositelem řádu Zlatého rouna.⁴² Za jeho působení byla zřízena telefonní stanice (1904) a železniční trať z Velkého Meziříčí do Studence (1886). V roce 1908 zemřel bezdětný, proto panství zdědil syn jeho sestry Anny provdané hraběnky Harrachové František. František hrabě Harrach byl v roce 1909 hostitelem rakousko-uherského císaře Františka Josefa II. a německého císaře Viléma II. při císařských manévrech. Jako pobočník následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este byl přímým účastníkem atentátu v Sarajevu, neboť jeho vůz byl vybrán na cestu městem. Kapesník s krví následníka trůnu je dodnes uchován na meziříčském zámku.⁴³ Po smrti JUDr. Františka Harracha v roce 1937 zdědila velkostatek jeho dcera Josefa provdaná za Aloise Podstatského-Lichtenštejna.⁴⁴ Ve městě se na konci druhé světové války udála tzv. „*Velkomeziříčská tragédie*“. V posledních dnech války došlo ve městě k povstání, jenž bylo Němci krutě potlačeno.

---

⁴¹ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 212-215; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 72-73; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 14.

⁴² Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 215; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 73; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 15, 31.

⁴³ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 254-262.

⁴⁴ Tamtéž, s. 286-287.

Dne 7. května 1945 přišlo o život 56 účastníků povstání. Rudá armáda město osvobodila 9. května 1945. Při přestřelkách s Němci a při jejich ústupu zemřelo dalších 53 lidí. Oběti byly pochovány na novém hřbitově, který byl zbudován v městské části Karlov. V roce 1960 byl po sto jedenácti letech zrušen okres Velké Meziříčí⁴⁵ a území bylo začleněno do okresů Žďár nad Sázavou a Třebíč. Název Meziříčí se obyvatelům nejvíce připomněl při velké povodni ve městě v roce 1985. Škody se tehdy vyšplhaly do miliónů korun. Také listopadové události v roce 1989 zasáhly obyvatele města. Dne 27. listopadu se za hojné účasti občanů města konala dvouhodinová generální stávka na podporu změny režimu. V roce 1995 byl již devadesátiletý Josef Podstatské-Lichtenštejn v restituci navrácen zámek a později také lesní a zemědělské půdy. Zemřela v roce 2000 a celý majetek zdědily její děti František Karel, Jan a Marie, kteří pobývají na zámku do dnešních dnů.⁴⁶

---

⁴⁵ Okres Velké Meziříčí vznikl jako soudní okres z císařského nařízení z 26. června 1949. Srov. Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 228; Jan DOBEŠ – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 273.

⁴⁶ Tamtéž, s. 312-325, 349-350, 389-393, 405; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 16-21; Josef ŠÍP, *Svědectví o statečnosti. Velkomeziříčsko a odboj v letech 1939-1945*, Velké Meziříčí 2005; Jaromír KOTÍK, *Květen 1945 ve Velkém Meziříčí. Z dokumentů a svědectví*, Velké Meziříčí 1980; Vladimír MAKOVSKÝ, *Velké Meziříčí. Poznámky*, svazek I. 1945-1989, strojopis, Velké Meziříčí 1994.

I.2. Historie duchovní správy

Bájně počátky vývoje křesťanství na Velkomeziříčsku jsou spojeny s misí svatých Cyrila a Metoděje, kteří ve městě měli několik dní pobývat a učit místní lid.⁴⁷ Skutečný vznik církevní obce ve Velkém Meziříčí lze spojovat až s výstavbou kostela sv. Mikuláše. V souvislosti s objevením raně gotického portálu v severní zdi kostela v roce 1947 můžeme přibližně určit výstavbu chrámu do 2. třetiny 13. století.⁴⁸ První zmínkou o kostele a duchovní správě je darovací listina Mařky z Lhoty z roku 1317, jenž darovala kostelu 3 lány v Balinách, polovinu mlýna s loukami, kalich, mešní roucho a oltářní prádlo pro kapli sv. Michala.⁴⁹ Tuto listinu potvrzuje probošt kláštera křížovníků řehole sv. Augustina Strážců Božího hrobu Jeruzalémského na Zderaze v Praze Sobek, který zastával také funkci zdejšího faráře. Meziříčská farnost patřila od doby svého vzniku do olomouckého biskupství a tasovského děkanství. Zderazský klášter měl patronátní právo k meziříčskému kostelu až do roku 1335, kdy jej převzala vrchnost. Po rezignaci probošta Sobka v roce 1335 byl Janem z Meziříčí potvrzen do funkce faráře zderazský mnich, kanovník vyšehradský a olomoucký Jindřich.⁵⁰ Jeho nástupcem byl mnich Mikuláš a po něm v roce 1362 mnich Jan. Po Janovi nastoupil v roce 1380 mnich Václav Rod, který byl ve sporu o poddanské platy ke kostelu s Janem z Meziříčí. Spor uklidnil až zderazský mnich Jan, který v roce 1382 vydal příkaz, že půlka berně připadne faráři a půlka Janu z Meziříčí. Václav Rod byl s tasovským děkanem Stachem a opatem zábrdovického kláštera Jaroslavem ve sporu

---

⁴⁷ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 27.

⁴⁸ Tamtéž s. 31, 57; Petr KROUPA, *Církevní architektura na jižní Moravě. Farní kostel sv. Mikuláše ve Velkém Meziříčí*, in: Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550 II*, Brno 1999, s. 129; o výstavbě chrámu a jeho vnitřním vybavení též Bohumil BURIAN – Alois PLICHTA, *Kostely*, s. 12-27.

⁴⁹ CDM VI, s. 94-95, č. 124; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 83; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 22; Vladimír MAKOVSKÝ, *Velké Meziříčí. Historické a jiné zajímavosti*, Velké Meziříčí 2007, s. 17.

⁵⁰ CDM VII, s. 57-58, č. 77; Metoděj ZEMEK, *Posloupnost kanovníků metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci*, VVM 5, 1950, s. 112; Vladimír NĚMEČEK – Alois PLICHTA – Adolf ROSSI, *Za uměním Vysočiny. Baroko na Budišovsku a Tasovsku*, Třebíč 1996, s. 14-16.

s některými faráři děkanství a řádem křížovníků v Brně.⁵¹ O sporu pojednává řada listin z roku 1393.⁵² Po Rodově smrti v roce 1397 nastupuje kněz Mikuláš, který spolu s bratrem Brikcím založil při kostele sv. Mikuláše oltář Panny Marie, sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty. V kostele se také nachází gotická dřevorezba Madony s Ježíškem vytvořená někdy před polovinou 14. století.⁵³

Za pánů z Kravař došlo k výměně katolických duchovních za husitské kněze.⁵⁴ Prvním byl Mistr Šimon z Tišnova, jenž byl oltářníkem a držel beneficium patřící ke kostelu. Připraven o ně byl od husitů, od kterých se někdy v prvních letech husitské revoluce odklonil, nejdéle však v roce 1424.⁵⁵ Snad v letech 1416-1420 došlo k dokončení téměř osmdesátimetrové hranolové věže na západní straně kostela. Její stavbu zahájil na žádost měšťanů zednický mistr Jan v roce 1411. Věž byla ve vlastnictví obce až do roku 1958, kdy přešla do majetku katolické církve.⁵⁶ V roce 1437 se uvádí kněz Kilian a v roce 1446 Matěj Stárek - již po návratu pánů z Lomnice. Velkou přestavbou prošel kostel sv. Mikuláše v letech 1465-1479. V městské knize se píše k roku 1465 o „přidělávání“ kostela. Jedná se především o přístavbu jižní lodi, v jejímž závěru je letopočet 1479 s kalichem. Také došlo k celkovému zastřešení kostela. To již funkci faráře zastával Mikuláš z Třebíče, který je písemně doložen roku

---

⁵¹ CDM VII, s. 17-18, č. 23; s. 57-58, č. 77; s. 223-224, č. 306; s. 908, č. 352; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 83.

⁵² CDM XII, s. 112-113, č. 131; s. 113-115, č. 132; s. 116-117, č. 133; s. 125-127, č. 138; s. 135-136, č. 147; s. 136-137, č. 148; s. 137-138, č. 149; s. 138-139, č. 150; s. 150-151, č. 156; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 84.

⁵³ CDM XIII, s. 108-110, č. 99; SOKA Žďár nad Sázavou, Archiv města Velké Meziříčí, Městská kniha od r. 1380, inv.č. 1, fol. 135a; Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 42-43, 60; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 79, 84.

⁵⁴ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 92; Petr ELBEL, *Husitské fary*, s. 395-428.

⁵⁵ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 92; Otakar ODLOŽILÍK, *Z počátků husitství na Moravě. Šimon z Tišnova a Jan Vavřinec z Račic*, ČMM 49, 1925, s. 1-170.

⁵⁶ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 58-59, 93; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 80; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 22; Petr KROUPA, *Církevní architektura*, s. 130.

1472.⁵⁷ K dalším přestavbám kostela došlo v letech 1492 a 1500, kdy byl kostel zaklenut valenou klenbou. V této době byl majitelem panství katolík Jan z Lomnice, který v roce 1502 povolal katolického kněze Jana Thurza z Bethlenfalvy, bratra olomouckého biskupa Stanislava Thurzy. Jan Thurzo byl za čtyři roky povolán na biskupský stolec do Vratislavi. V roce 1520 daroval kostelu stříbrnou gotickou monstranci, která byla v roce 1806 dána na puncování. Po pěti letech od smrti Jana z Lomnice v roce 1520 zde začíná působit novoutrakvistický kněz a děkan podobojí Beneš Optát z Telče a roku 1522 se sem uchýlil z Jihlavy Lutherův přítel Pavel Speratus. Oba duchovní se zúčastnili roku 1524 sněmu konaného v Praze, na kterém se jednalo o urovnání náboženských poměrů. Beneš Optát zde napsal asi v letech 1526-1527 Postillu a poté nejdéle v roce 1528 odešel do Jihlavy. Neobjasněná zmínka hovoří o působení kněze Petra Knieda v roce 1523.⁵⁸

Uttrakvističtí kněží byli do města posíláni pražskou dolní konsistoří a používali děkanský titul. Působili zde: Benedikt (1522), Jan Spissus (1541), Mikuláš Penthammer Ledecký (1544-1562), Jiří Horský (1562), Jiří Skornický (1571), Jan Turek (1571-1572) a v letech 1572-1574 se zde vystřídali: Jehňátko, Václav ze Strážku, Václav Ledecký a Jakub Kamenický. Za Václava Ledeckého byl kostel sv. Mikuláše zbaven obrazů, postraních oltářů, svícňů, korouhví a kněžských ornátů. Ani majitel panství Zikmund Helt z Kementu, horlivý katolík, nemohl očistit město od reformačních vlivů. Jeho zásluhou byl postaven hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice na Moráni v roce 1555 a také špitální kostel sv. Kříže, jenž si Zikmund vybral jako místo posledního odpočinku.

---

⁵⁷ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 58-59, 94-95; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 84; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 22; Petr KROUPA, *Církevní architektura*, s. 130-131; Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 15.

⁵⁸ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 58, 96-98; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 85; Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 19-21, 567; Ivo HLUBIL – Eduard PETRŮ, *Humanismus a ranná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 136-137; František SKŘIVÁNEK – Jaroslav TOVAČOVSKÝ, *Vratislavští biskupové v dějinách Slezska*, Praha 2004, s. 41-43; Milan Michael BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 344, 345.

V obou kostelích se v dobách reformace sloužily katolické bohoslužby. V průběhu 16. století se také začínají objevovat zprávy o nepočetné komunitě Židů ve městě.⁵⁹

Vdova po Zikmundovi a následně také po Václavu Berkovi Alena Meziříčská byla horlivým zastáncem Lutherova učení. Za ní přijeli na zámek z podnětu kunštátského pána Hanuše z Herdeku v roce 1576 luteránští šlechtici a kněží, aby vytvořili společenství podobojí a luteránství a vypracovali řád pro toto kněžstvo. Z této sešlosti vznikl 25. října 1576 luterský církevní řád kunštátsko-meziříčský, jenž se řídil augšpurskou konfesí a vydal pro svoji funkci řád nazvaný „*Formula concordiae*“. Územní celek který spravoval se nazýval děkanstvím „*horního podkrají brněnského*“ se sídlem děkana ve Velkém Meziříčí. Luterskými děkany ve Velkém Meziříčí byly: Šimon Haliaeus Žďárský (1576-1583), Matěj Posthumius Tábořský (1584-1591) a Martin Svorník Rychnovský (1591-1595), který odešel v roce 1596 do Starče. Tam bylo přeneseno sídlo děkanství, jelikož meziříčská vrchnost povolala do města faráře podobojí – Tomáše Soběslavského (1595-1596) a Vavřince Žandovského (1597). Kunštátsko-meziříčský řád zanikl v roce 1624 po nastolení rekatolizace.⁶⁰

Rekatolizaci města zahájil nejdříve Zdeněk Berka z Dubé a Lipého v roce 1593, když si nechal poslat od olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského katolického kněze Martina Mathesiuse, a poté jeho bratr Ladislav potvrzením katolického kněze Mikuláše Sarkandera⁶¹ 3. října 1597 do úřadu děkana. Oba bratři se těšili přízni olomouckých biskupů a brněnských jezuitů, kteří jim v této činnosti pomáhali.

---

⁵⁹ K Židům ve městě srov. Martin ŠTINDL, *K počátkům židovského osídlení ve Velkém Meziříčí*, in: Petr PÁLKA (red.), *Židé a Morava*, Kroměříž 1997, s. 3-13; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 151-153.

⁶⁰ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 112, 124-128; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 85, 86; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 12; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 117-121; Roman LIŠKA, *Zlomek náboženské kroniky*, s. 5, 6, 16; Ilja BURIAN, *Děkanství horního podkrají brněnského*, VSV 5, 1968, s. 24-30; František HRUBÝ, *Luterství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou*, ČČH 40, 1934, s. 300-309; k dějinám řádu srov. František SNOPEK, *Řád církevní kunštátsko-meziříčský z r. 1576*, ČMM 28, 1904, s. 417-428; Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 32-52.

⁶¹ Bratr později svatořečeného Jana. V letech 1599-1601 děkan ve Vyškově, též kanovník brněnské kapituly (1604), prokurátor kapitulních statků (1605), dále děkan v Opavě (1608-1609), v emigraci (1610) a kanovník v Olomouci (1622), zemřel 29. listopadu 1622 v Olomouci. Srov. Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 137.

Do města byli posláni dva jezuité, kteří pomáhali s obnovou katolické víry. Z důvodu silného odporu ze strany evangelíků nařídila vrchnost v roce 1599 zastavit konání svateb a pohřbů bez zpovědi a eucharistie. Děkanem se na krátkou dobu (1599-1601) stává Jiří Bothon z Vyškova. Zpět se situace navrátila až v roce 1601, kdy Mikuláš Sarkander na naléhání Ladislava Berky podruhé nastoupil do funkce děkana. Vysvěcením „očistil“ kostel sv. Mikuláše a upravil jej pro konání katolických bohoslužeb. V roce 1604 odchází na kanonikát ke sv. Petru do Brna. Jeho bratr Jan se 3. září 1606 v Meziříčí oženil s Annou Plachetskou, jenž byla dcerou učitele na zdejším evangelickém gymnáziu.⁶²

V silně evangelickém Meziříčí docházelo v letech 1608, 1614 a 1619 k politicko-náboženským převratům. Vlivem těchto událostí se roku 1609 Ladislav Berka vzdal patronátního práva ve prospěch olomouckého biskupa Františka kardinála Dietrichštejna. Nový držitel patronátu sem dosadil Václava Pilaře z Pilchu (1609-1611), jenž se později stal olomouckým kanovníkem. Po něm zde působili Jiří František Pirus (1612), Mikuláš Rex (1612-1613), Mikuláš Hrubský (1613-1619), který na žádost direktorů za pomoci kardinála Dietrichštejna odešel do italského vyhnanství. Do bělohorské porážky zde jako děkan působil protestant Samuel Kosořský (1619-1620).⁶³

Po bělohorské porážce se na místo děkana navrácí Mikuláš Hrubský, avšak jen na dobu jednoho roku (1621). Po něm přichází Ondřej Orlík z Lažiska (1621-1624), který zde v roce 1621 obnovil církevní matriky. Ze zmínky (19. března 1626) o kmotrovství syna budišovského písaře Jana Skočkovského se dozvídáme o dalším děkanovi, který zde působil – Vavřinci Pacheliovi. Po něm následuje magistr Jeremiáš Kiliades (1628-1631) a znovu Jiří František Pirus (1633-1638), dále rytíř Václav Mikuláš Humpolecký z Rybenska (1640-1641), šlechtic Jiří Otislav z Kopenic (1641), Petr Rumer (1643-1647), Ondřej Dirre (1647-1652), Jan Petr Petrucius (1653-1655), Jakub Vavřek (1656-1657), Karel Ignác Alberti (1657-1659), Vavřinec Jan Rudavský

---

⁶² Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 53-60; Josef BRADÁČ, *Ženitba Jana Sarkandra*. Sborník Teologických statí IV, Praha 1985, s. 84-106; více o sv. Janu Sarkanderovi v: Josef FOLTYNOVSKÝ – Jan TENORA, *Bl. Jan Sarkander*, Brno 1920; Martin ŠTINDL, *Sv. Jan Sarkander. Působení a kult ve Velkém Meziříčí*. Velké Meziříčí 1995.

⁶³ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 128, 129; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 87-92; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 137-138; Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 64-74; k osobě kardinála Dietrichštejna srov. Milan Michael BUBEN, *Encyklopedie*, s. 61-65.

(1659-1663), Jiří Leopold Vidomus z Fridenbergu (1663-1664), Petr Parcevič (1665-1666) a Jakub Zottini (1666-1668). Do roku 1603 bydleli faráři v domě č.p. 88 za kostelem, jenž byl v tento rok vyměněn za dům s č.p. 87 na rynku u hřbitova. Ten byl používán jako fara do roku 1659, kdy došlo k záměně za dům č.p. 16 na protilehlé straně náměstí, který slouží jako farní úřad dodnes. V druhé polovině 17. století dochází ve městě k nárůstu velkého počtu Židů, jejichž zdejší ghetto bylo hned po Třebíčském největší v Jihlavském kraji. Za působení děkanů Augustina Gellera (1669-1671), Valentina Aleše Dometia (1671-1677) a Jana Jindřicha Švábenského (1677-1691) docházelo k opravám interiérů a investicím do vybavení zdejších kostelů. Také děkanský chrám sv. Mikuláše se dočkal v letech 1671 – 1679 opravy exteriéru a interiéru, aby mohl být 24. června 1679 posvěcen olomouckým světícím biskupem Josefem Breunerem. Děkan Švábenský uvádí v roce 1686 2328 duší v meziříčské farnosti, do níž se zahrnuje kromě města dalších 12 vsí (Baliny, Dolní Radslavice, Hrbov, Lavičky, Lhotky, Kúsky, Martinice, Mostišťe, Oslavice, Osové, Petráveč a Vídeň) a neobsazené farnosti – Jasenici, Pavlov, Rudu a Uhřínov. Děkanství v letech 1662-1730 spravovalo 12-18 farností. Okolí města navštívili v roce 1679 jezuitští misionáři, kteří především Otín a Uhřínov očišťovali od hereze. Po Švábenském zde působil Pavel František Polach (1691-1694), Martin Ignác Michalík (1694-1708) a Gundaker Ondřej hrabě Egkh-Hungersbach (1708-1731), který zde zřídil bratrstvo Jana Sarkandra. Zdá se, že Egkh jen změnil jméno bratrstva Ježíš, Maria, Anna, které tu existovalo od dob, kdy byl farářem Mikuláš Sarkander. Do nového bratrstva vstoupilo na 300 kněží. V soupisu z roku 1710 se velkomeziříčské děkanství uvádí jako zcela české. Velké úcty se od roku 1714 těší mezi obyvateli města soška Panny Marie v nedalekém Netíně, která prý město ochránila před morem v roce 1713. Od této doby se každý rok (s malými přestávkami v nejtěžších časech) až do dnešních dnů konají procesí z města na toto významné poutní místo.⁶⁴

---

⁶⁴ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 60, 154-157, 161, 169-174; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 92, 93, 95; Libor PIŠÍN, *Velké Meziříčí. Historie*, s. 13; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 77-81, 136-138; TÝŽ, *Usazování židů ve Velkém Meziříčí ve druhé polovině 17. století*, in: Petr PÁLKA (red.), *Židé a Morava*, Kroměříž 1995, s. 37-43; Josef FOLTYNOVSKÝ – Jan TENORA, *Bl. Jan Sarkander*, s. 474; Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Arcibiskupství olomoucké, kniha č. 240; Rudolf ZUBER, *Osudy II*, s. 114, 463.

Za děkana Eliáše Libora Roblíka (1732-1748) došlo v roce 1738 ke sporu děkana s vrchností o ves Petráveč s dvorem, která dříve děkanům patřila. Děkan spor vyhrál a Petráveč byla vložena do zemských desek jako majetek děkanství. Od této chvíle se meziříčtí děkanové podepisovali „farář a zemský děkan“. S vytvořením nových děkanství došlo ke zmenšení území spravovaných meziříčskými děkany. V roce 1690 vzniklo děkanství v Měříně, 1730 v Bystřici nad Pernštejnem, 1740 v Náměšti nad Oslavou a roku 1786 v Novém Městě na Moravě. Z meziříčského děkanství se k nově vzniklým oddělily farnosti Velká Bíteš s filiálkou Křoví (Náměšťské děkanství), Žďár nad Sázavou s filiálkami Obyčtov a Jámy, Nové Město s filiálkou Sněžné, Olešná, Herálec (Novoměstské děkanství) a Měřín, Netín, Pavlov, Radostín a Uhřínov (Měřínské děkanství). Po odchodu děkana Roubíka zde působili Josef Alexius Vařecha (1748-1763), František Ignác Schmidt (1763-1772) a Josef Karel Pahnosta (1772-1808). Za působení děkana Pahnosty došlo v roce 1780 k přechodu patronátního práva z olomouckých biskupů na náboženský fond. Kromě duchovní správy vykonávali děkanové též dozor nad školním vyučováním. Čestný kanovník brněnský a arcikněz Jakub Příhoda (1808-1824) založil v roce 1816 domácí protokol, neboli pamětní knihu farní. Podrobnosti o působení děkana Příhody a dalších děkanů (Františka Hellera, Jana Hansmanna, Jana Czeplla, Jana Klippla, Antonína Brabence, Karla Pernicu a Josefa Skácela) uvedených v domácím protokolu jsou uvedené v kapitole o autorství. Mezi autory kroniky nepatří děkan doc. ThDr. PhDr. Alois Dvořák, který ve Velkém Meziříčí působil v letech 1921-1924. Za něj došlo k pořízení nových varhan, které byly slavnostně vysvěceny 14. září 1924.⁶⁵

Od roku 1939 zde působil velmi oblíbený Bohumil Burian, jenž (údajně po výslechu na ONV) zemřel na faře v roce 1958. Od roku 1949 mělo děkanství 11 farností: Horní Bory, Křižanov, Měřín, Netín, Pavlov, Radostín, Ruda, Rudíkov, Tasov, Uhřínov a Velké Meziříčí. Po Burianově smrti nastoupil Prof. Alois Ambroz, který zde působil až do roku 1979. Prof. Ambroz, velký znalec zvonů, nechal pořídit v roce 1970 nové zvony. Zemřel v roce 1991, ale již od roku 1979 byl vystřídán Ladislavem Černým. Po jeho smrti v roce 1990 nastoupil Jan Peňáz, který zavedl pravidelné bohoslužby v okolních kaplích a nechal opravit faru i kostel.

---

⁶⁵ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 202, 240; Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 29, 30, 93, 94; *Protocollum*, s. 118, 121-123.

Po osmnáctiletém působení jej ve funkci děkana vystřídal v roce 2008 Polák ThDr. Lukasz Szendzielorz.

Kromě Římskokatolické církve působí ve městě též Českobratrská církev evangelická, jejíž věřící se od roku 1927 pravidelně scházejí na bohoslužbách v Husově domě u Světlé. Z někdejší židovské komunity zůstalo po válce ve městě (podle údajů z roku 1952) pouze pět Židů.⁶⁶

---

⁶⁶ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 342-346; *Velkomeziříčsko*, 20. 8. 2008.

II. TYPY FARNÍCH KRONIK A NORMY PRO JEJICH VEDENÍ

V této kapitole je shrnuta má dosavadní badatelská činnost v problematice vedení domácího protokolu (*protocollum domesticum*) a ostatních typů farních kronik na římskokatolických farách. Nejedná se o podrobnou studii či souhrnný výčet norem, ale i tak může tato část mé práce posloužit k nahlédnutí do dosud neprobádané oblasti.

Ve farnostech ležících na území Čech, Moravy a Slezska lze nalézt různé formy pro vedení knih určených pro paměť. Jako příklad lze uvést studii Jany Oppeltové a Věry Slavíkové „*Poklady farních archivů - 2. Pamětní knihy farností*“, která byla zveřejněna v měsíčníku královehradecké diecéze. V ní se nachází zmínka o různých typech farních kronik, jimiž jsou *liber* nebo *consignatio rerum memorabilium*, *protocollum domesticum*, *matrix ecclesiae*, *Gedenkbuch*, *Hausprotokoll* atd.⁶⁷ Každý z těchto typů má různou strukturu jednotlivých kapitol. Také *protocollum domesticum* má přesně stanovený formulář pro záznam událostí (viz kapitola o struktuře). Tento závěr mohu uvést na základě zhlédnutí domácích protokolů v různých farnostech.⁶⁸ Bez pochyby k tomu došlo vydáním nějakého nařízení či určité normy nařizující přesnou podobu formuláře pro vedení tohoto typu farní kroniky. Bohužel se mi zatím nepodařilo najít normy či nařízení, které by toto upravovaly. Mimo nařízení se zakládaly domácí protokoly z vlastní iniciativy duchovních, kteří si tento typ formuláře předávali mezi sebou nebo si jej přenášeli spolu se změnou svého působení. Příkladem nám může být zakladatelská činnost děkana Jakuba Příhody, který založil domácí protokol v roce 1789 v Netíně a po přechodu do Velkého Meziříčí použil stejný formulář pro založení zdejší farní kroniky v roce 1816. V této oblasti dosud chybí podrobnější výzkum, jenž by tyto

---

⁶⁷ Jana OPPELTOVÁ – Věra SLAVÍKOVÁ, *Poklady farních archivů - 2. Pamětní knihy farností*, Informace královehradecké diecéze 2, 2008 – zveřejněné na internetových stránkách: <http://ikd.diecezch.cz/clanek.php?claid=4112>.

⁶⁸ Jedná se o *Protocollum domesticum parochiae Magno Biteschensis (1789-1867)* uložen na farním úřadě ve Velké Bíteši; *Kronika farnosti Budišovské od roku 1466 (1866-1992)* uložena na farním úřadě v Budišově; *Domácí protokol fary Myslibořic (1771-1949)* uložen ve Státním okresním archivu v Třebíči, Římskokatolický farní úřad Myslibořice, kniha č. 1; *Hausprotocoll bei der Kamenitzer Pfarrkirche vom Jahre 1789* uložen ve Státním okresním archivu v Jihlavě, Farní úřad Kamenice u Jihlavy, kniha č. 1; *Protocollum domesticum parochiae Netinensis* (dále jen *Protocollum Netinensis*), veden od roku 1789, uložen na farním úřadě v Netíně.

tvrzení mohl potvrdit nebo vyvrátit. Přesto se lze setkat s výjimkami ve vedení protokolu. Jako příklad mohu uvést „*Protocollum domesticum Alumnatus Brunensis*“ (1888-1913), jehož obsah není řazen do jednotlivých kapitol, ale do přehledných tabulek s poznámkami a zápisy pro paměť.⁶⁹ Jisté je, že se domácí protokol (či jeho obdoba) objevuje ve farnostech během 2. pol. 18. stol a přetrvává po celé 19. století. Avšak již dříve byly zakládány pamětní knihy z podnětu duchovních, kteří vedení pouze vlastním zájmem zachycovali důležité události určené k zachování pro budoucí generace. Podle svého průzkumu, provedeného v některých farnostech na území České republiky,⁷⁰ mohu potvrdit výskyt tohoto typu formuláře a označení knihy pouze ve farnostech moravské církevní provincie.⁷¹ V ostatních farnostech na území české církevní provincie, ale také v několika farnostech na Moravě a ve Slezsku, se používá nejčastěji označení *liber memorabilium* nebo český název *pamětní kniha*. Tímto druhem farní kroniky se zabývala Miluše Wagnerová, která ve své bakalářské práci o farní kronice Olešnice uvádí některé normy a záznamy o jejím vedení.⁷²

Jedna z důležitých norem pro vedení kronik vyšla v roce 1835. Tento rok došlo k vydání presidiálního dekretu č. 5952: „*Narřízení bylo vydáno 31. srpna 1835 a platilo*

---

⁶⁹ MZA Brno, Alumnát Brno (E 101), kniha č. 1, kart. 1.

⁷⁰ Průzkum jsem provedl formou dotazů na římskokatolické farní úřady v české církevní provincii – Jindřichův Hradec, Tábor, Světlá nad Sázavou, Prachatice, Sušice, Domažlice, Tachov, Cheb, Chomutov, Teplice, Česká Lípa, Frýdlant, Trutnov, Náchod, Česká Třebová a moravské církevní provincii – Králíky, Jeseník, Krnov, Opava, Třinec, Jablunkov, Valašské Meziříčí, Vsetín, Uherský Brod, Veselí nad Moravou, Hodonín, Znojmo, Třebíč, Jihlava. Dále pomocí dotazů na biskupské archivy některých biskupství – Archiv Biskupství brněnského, Archiv Arcibiskupství olomouckého, Archiv Biskupství královéhradeckého, Archiv Biskupství českobudějovického, Archiv Biskupství litoměřického.

⁷¹ Z uvedených farností v předchozí poznámce mi přišly odpovědi z: Římskokatolický farní úřad u kostela sv. Mikuláše Znojmo, *Protocolum domesticum (1749-1805, 1800-1950)*; Římskokatolický farní úřad Světlá nad Sázavou, *Liber Memorabilium Decanatus Swětensis (1737-1926)*, *Liber Memorabilium Decanatus Swětensis* od roku 1840; Římskokatolický farní úřad Cheb, *Kronika Římskokatolické farnosti Cheb* od roku 1950; Římskokatolický farní úřad Veselí nad Moravou, *Pamětní kniha farnosti Veselí nad Moravou (1899-1942)*; Římskokatolický farní úřad Jablunkov, *Gedenkbuch Der Pfarre Jablunkau (1890-1980)*.

⁷² Srov. Miluše WAGNEROVÁ, *Farní kronika Olešnice (1787 – 1887)*, České Budějovice 2008, s. 26-29.

pro všechny města, městyse, pro všechny obce světské i duchovní vrchnosti, v nichž měly být založeny a vedeny pamětní knihy (kroniky) a to od 1. ledna 1836.⁷³ Příkaz vyšel pro duchovní správce v konsistoriálních kurendách. Na základě tohoto nařízení již nebylo farnosti, ve které by pamětní kniha nebyla vedena.⁷⁴ Jeho úplný překlad do českého jazyka přináší bakalářská práce Jiřího Cukra o vývoji obecního kronikářství v Ledenicích.⁷⁵

Zatím posledním nařízením pro vedení a péči o farní kroniky jsou *Interní normy péče o zvony, varhany, movité památky, archiválie a farní kroniky*, které vydala Česká biskupská konference 4. července 1998. V nich jsou uvedeny také pokyny pro vedení farních kronik, jejich forma a obsah zápisů. Dočteme se zde například, že každá farnost (i neobsazená) má povinnost vést kroniku a kronikář musí být jen osoba pověřená duchovním správcem. Důležitou poznámkou pro budoucí badatele v oblasti farních kronik je ustanovení o povinnosti kronikáře uvést o sobě základní údaje (jméno, povolání a věk). Usnadní se tak práce v dříve zdlouhavém hledání autora zápisů.⁷⁶

---

⁷³ Václav PUBAL, *Kroniky a kronikáři*, s. 13.

⁷⁴ <http://ikd.diecezch.cz/clanek.php?claid=4112>, 7. 2. 2009.

⁷⁵ Jiří CUKR, *Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích*, České Budějovice 2008, příloha 1/a.

⁷⁶ <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000524.pdf>, 7. 2. 2009.

III. VNĚJŠÍ A VNITŘNÍ POPIS

Vnější popis – domácí protokol je knihou o rozměrech 35 x 23 x 4 cm se zlatou ořízkou. Na první pohled je zřejmé, že se jedná o velice zachovalý dokument, jehož vazba není poškozena. Samotné desky jsou vytvořeny z tvrdého papíru, jenž je na vrchní straně zelenošedé barvy. Na přední straně je štítek o velikosti 17,8 x 12 cm s čitelným nápisem „*PROTOCOLLUM:DOMESTICUM Parochiae Magno Meseritschensis*“ a dále je zde uvedena (v horní části štítku) původní signatura uložení protokolu ve farní registratuře „*Fach. VI. Fas[cikl] Q.*“. Na hřbetě i rozích jsou desky vyztuženy kůží hnědé barvy. Na příděštích nejsou uvedeny žádné záznamy a na předsádce na přední straně také ne. Mezi posledním listem a předsádkou zadní strany protokolu je vlepen „*Seznam osob a deputací majících se zúčastniti nejoddanějšího uvítání Jeho Veličenstva na nádraží ve Velkém Meziříčí dne 8. září 1909*“, který obsahuje 4 listy. Dále je zde vlepeno dalších 19 listů na nichž pokračuje výčet událostí kapitoly „*Memorabilia*“ a rozvrh visitační cesty. Titulní stranu protokolu tvoří dva nápisy. Jeden je psán rukou zakladatele děkana Příhody a tvoří chronogram: „*Proto[co]llum Domesticum. Cengehst, aC ConfeCIt PrzlhoDa IaCob ArChIpresbIIter, DeCanVs, et ParoChVs.*“ Později nad a vedle tohoto nápisu někdo připsal obyčejnou tužkou PŘÍHODA a rok 1816 (17). Druhý z nápisů je odkaz na pokračovatele protokolu: „*Continuatum a Francisco Heller Parocho et Decano Magno=Meseritschensi.*“ Text rukopisu je psán na papír, na kterém jsou neidentifikovatelné filigrány. Nelze tedy určit papírnu, která jej vyrobila.

Vnitřní popis – kniha členěna do několika kapitol, které vycházejí z norem pro jeho vedení (viz kapitola o struktuře protokolu a kapitola o normách). Pro nadpisy a první zápisy jednotlivých kapitol je užito latinského jazyka. Následuje německý jazyk a asi od roku 1874 se používá už jen český jazyk. Písmo v německém jazyce je psáno kurentem. Ostatní zápisy v latinském a českém jazyce jsou psány humanistickým písmem. Do protokolu je vloženo také několik dokumentů a fotografií vztahujících se k významným událostem. Na některých místech se v rukopisech setkáváme s marginálními glosami, psanými většinou jen obyčejnou tužkou, které usnadňují čtenáři orientaci v dokumentu. V protokolu je užito paginace, tedy průběžného číslování

stránek.⁷⁷ Jednotlivé údaje jsou psány do příslušných kapitol, pro které jsou určeny. Občas však docházelo k nedostatku místa pro další zápisy v příslušné kapitole, tak se vše potřebné vepsalo do jiné kapitoly pro ně sice neurčené, ale mající dostatek místa. Nejčastěji se jedná o zápisy určené pro paměť, tedy memorabilia, která pokračují od roku 1928 v jiných kapitolách (viz kapitola o struktuře domácího protokolu a příloha č. 1). Autorství domácího protokolu je věnována samostatná kapitola.

---

⁷⁷ Od první stránky první kapitoly až do čísla 409, od kterého se již nečíslovala.

IV. AUTORSTVÍ

O autorství domácího protokolu lze ve většině případů jen málokdy pochybovat. Protokol od prvního záznamu až k poslednímu vloženému listu vedli v době svého působení samotní děkanové, později též faráři. Pouze v několika případech se v ní objevuje neznámé písmo, pocházející buď z pera většinou krátce působících kaplanů nebo dalších pomocníků na faře, které se nepodařilo určit. Tento závěr vyplývá ze srovnání typu písma v kronice a písma jednotlivých osob v úřední korespondenci (1800-1919) a kostelních účtech (1807-1952), které jsou uloženy v pobožce Státního okresního archivu Žďár nad Sázavou ve Velkém Meziříčí, fond Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí (1672-1952).

Domácí protokol založil v roce 1816 a první zápisy v něm uvedl velkomeziříčský děkan Jakub Příhoda.

Jakub Příhoda

Kanovník brněnské kapituly a arcikněz. Narozen 4. července 1746 ve Velkém Meziříčí, jmenován děkanem 4. prosince 1808, zemřel 14. ledna 1824 ve Velkém Meziříčí.

Po ukončení studií a vysvěcení na kněze v roce 1771 působil jako kaplan v Moravanech u Brna, odkud v roce 1772 odešel do Velkého Meziříčí. Poté byl v roce 1773 poslán na místo zemřelého faráře do Netína. Po pětatřicetileté službě věřícím v Netíně se vrátil do rodného města na místo děkana. Zajímal se o dějiny města, které sám v domácím protokolu nekriticky prezentoval.⁷⁸

František Heller

Čestný kanovník brněnské kapituly a školský dozorce. Narozen 9. července 1787 v Mohelnici (okr. Šumperk), jmenován děkanem 30. října 1824, zemřel 19. července 1860 v Telči.

---

⁷⁸ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 94, 321; Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 28; *Protocollum*, s. 96-99, 118.

Po teologických studiích v Olomouci a v Brně působil od roku 1809 jako pomocník kněze v Podivíně a 28. ledna 1810 byl vysvěcen na kněze. Po vysvěcení působil jako kaplan ve Velkém Meziříčí, kde po smrti děkana Příhody v roce 1824 nastoupil na jeho místo. Za něj zde působil od roku 1838 kaplan P. Jan Havlíček, národní buditel, jenž vzdělával své žáky v národním duchu a půjčoval lidem české knihy. Zemřel na tyfus, který zasáhl město v roce 1855. Děkan Heller odešel 9. května 1855 do Telče, kde byl jmenován čestným kanovníkem brněnským. Zemřel o pět let později.⁷⁹

Jan Hansmann

Kanovník brněnské kapituly a arcikněz. Narozen 1792 v Nové Vsi, jmenován děkanem 2. července 1855, zemřel 18. května 1863 ve Velkém Meziříčí.

Po vysvěcení na kněze v roce 1815 působil jako kooperátor ve Dvorech a Švábenicích (okr. Vyškov), dále jako katecheta v Opavě a kněz v Bouzově. Byl také jmenován v Brně zemským školním radou pro Moravu. Poté byl v roce 1855 povolán do Velkého Meziříčí na místo děkana.⁸⁰

Jan Czepl

Čestný kanovník brněnské kapituly a arcikněz jihlavský. Narozen v roce 1810 v Myslibořicích, jmenován děkanem 20. září 1863, zemřel 19. září 1877 ve Velkém Meziříčí.

Po vysvěcení na kněze v roce 1834 působil čtyři roky jako kooperátor v Letovicích.⁸¹ Poté byl povolán do Brna, kde vykonával funkci kaplana při katedrále sv. Petra a Pavla v letech 1839-1844 a vikáře v letech 1845-1850.⁸² Od roku 1851 až do

---

⁷⁹ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 94; *Protocollum*, fol. 99r-110v, 118v.

⁸⁰ Gregor WOLNY, *Kirchliche Topographie von Mähren II/3*, Brünn 1860, s. 52; *Protocollum*, s. 110-112, 118.

⁸¹ Archiv Biskupství brněnského se sídlem v Rajhradě (dále jen ABB Rajhrad), Biskupská konsistoř (E 82), Personalstand Säcular- und Regular- Geistlichkeit der Brüner Diöcese in Mähren, kniha č. 181, s. 49; kniha č. 183, s. 49.

⁸² Tamtéž, kniha č. 184, s. 26; kniha č. 190, s. 28; kniha č. 195, s. 29.

svého příchodu do Velkého Meziříčí v roce 1863 byl katechetou v Brně (1851-1852) a učitelem náboženství na brněnské reálné škole (1853-1863).⁸³ V domácím protokolu popisuje pobyt pruských vojáků na faře v roce 1866. Za jeho působení došlo k vyvázání obligace zdejšího benefícia, tj. 4776 zlatých na Rudu a 1697 zlatých do Tasova. Faráři měli právo odebírat za malý poplatek pivo z knížecího pivovaru.⁸⁴

Jan Klippl

Čestný kanovník brněnské kapituly. Narozen v roce 1821 v Hrotovicích, jmenován děkanem 21. února 1878, zemřel 2. května 1899 ve Velkém Meziříčí.

Po vysvěcení na kněze v roce 1844 působil čtyři roky jako kooperátor v Gundramsau u Schwarzau a. Steinfelde (Dolní Rakousy), potom 11 let jako kooperátor a kaplan ve Vyškově, kde spravoval také farnosti Tvarožnou a Želetice. Poté byl povolán do Budišova u Třebíče, kde působil 18 let (1860-1878). Po smrti děkana Czeppla byl jmenován na jeho místo. V roce 1885 byl jmenován arciknězem a v roce 1890 čestným kanovníkem v Brně. Za jeho působení došlo v kostele sv. Mikuláše k četným úpravám. V roce 1883 jej nechal celý opravit a prorazit hlavní vchod pod věží. Dále došlo v letech 1890-1891 k instalaci nových malovaných oken a v roce 1895 k postavení nového pseudogotického hlavního oltáře. Byla zde též položena nová dlažba a zhotoveny nové lavice pro farníky. V roce 1898 byl kvůli pokročilému věku a chorobě děkana Klippla poslán do Velkého Meziříčí P. Václav Hlavička, jenž vykonával duchovní správu až do smrti děkana v roce 1899.⁸⁵

V domácím protokolu se za Janem Klipplem uvádí krátké působení Antonína Brabence (narozen 1843 v Brtničce, vysvěcen 1869, zemřel 19. října 1899 ve Velkém Meziříčí). Tento děkan v Měříně a farář v Netíně působil po smrti Jana Klippla tři a půl měsíce jako děkan ve Velkém Meziříčí.⁸⁶

---

⁸³ Tamtéž, kniha č. 196, s. 74; kniha č. 198, s. 177; kniha č. 208, s. 249.

⁸⁴ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 94; *Protocollum*, s. 112-115, 118.

⁸⁵ Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 94; František DVORSKÝ, *Třebický okres*, Vlastivěda moravská. II. Místopis, Brno 1906, s. 197; *Vollständiges ortschaften-verzeichniss*, Wien 1882, s. 15; *Protocollum*, s. 116-119.

⁸⁶ *Protocollum*, s. 119-120; zmínka o jeho náhlé smrti tamtéž, s. 391.

Václav Hlavička

Administrátor. Narozen v roce 1864 v Bořitově na Moravě, jmenován administrátorem v roce 1898, zemřel 1. dubna 1942 v Netíně.

Po vysvěcení na kněze v roce 1889 působil jako kooperátor v Knínicích u Boskovic do roku 1891.⁸⁷ Dále byl kooperátorem v Šaraticích (1892-1897) a v Troskotovicích u Pohořelic (1898).⁸⁸ Poté byl poslán v roce 1898 do Velkého Meziříčí, kde jako administrator in spiritualibus vykonával duchovní správu místo nemocného děkana Klippla. Po děkanově smrti v roce 1899 nastoupil P. Hlavička na místo faráře do Netína, které se uvolnilo po odchodu P. Antonína Brabence do Velkého Meziříčí. Od roku 1927 do roku 1940 vykonával též funkci děkana měřínského. Roku 1939 byl jmenován monsignorem zásluhou netínského rodáka Msgre. ThDr. Josefa Tomana. V Netíně působil až do své smrti v roce 1942.⁸⁹

Karel Pernica

Farář, děkan a komisař náboženství. Narozen 9. října 1848 v Šošůvce u Sloupu, jmenován děkanem v říjnu 1915, zemřel 10. července 1922 ve Velkém Meziříčí.

Po dokončení teologických studií byl 27. července 1872 vysvěcen na kněze. Poté působil jako kooperátor v Miroslavi, Křižanově, Protivanově a Žďáře nad Sázavou. Dále již jako farář sloužil ve Svatce a Křižanově a od 1. ledna 1900 nastoupil do Velkém Meziříčí. Zde byl, ihned po svém nástupu, jmenován komisařem náboženství na zemské vyšší reálce. Po smrti Antonína Brabence vykonával funkci velkomeziříčského děkana František Florián (od roku 1912 arcikněz jihlavský), který byl zároveň farářem v Tasově.⁹⁰ Na jeho žádost byl Karel Pernica jmenován v roce 1909 místoděkanem a v říjnu roku 1915 děkanem velkomeziříčským. Pro svoji dobročinnost byl velmi oblíben, avšak zatížil farní beneficium a ostatní fondy válečnými půjčkami. Odešel do penze 1. dubna 1921. Bydlel v domě č. 398 u Františka

---

⁸⁷ ABB Rajhrad, Biskupská konsistoř (E 82), Catalogus venerabilis cleri dioeceseos Brunensis, kniha č. 235, s. 71; kniha č. 236, s. 71.

⁸⁸ Tamtéž, kniha č. 237, s. 169; kniha č. 242, s. 169; kniha č. 243, s. 160.

⁸⁹ *Protocollum Netinensis*, s. 53; *Protocollum*, s. 117, 119.

⁹⁰ Zmínka o něm a fotografie viz Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 437-438.

Sáblíka na Horním městě, kde 10. července 1922 zemřel. V první světové válce došlo také k rekvizici zvonů z děkanského chrámu i filiálních kostelů ve městě.⁹¹

Josef Skácel

Farář a rada biskupské konsistoře. Narozen 17. října 1885 v Kulířově (farnost Lipovec), jmenován farářem 1. března 1925, zemřel 16. března 1939 ve Velkém Meziříčí.

Po studiu v biskupském alumnátě v Brně byl 24. července 1910 vysvěcen na kněze. Jeho prvním působištěm byl Rousínovec, kde jeden rok vykonával funkci kooperátora. Necelé dva roky potom působil jako kooperátor v Čučicích a 1. ledna 1914 byl poslán do Velkého Meziříčí na místo kaplana a administrátora. Zde zůstal do 30. března 1923. Od roku 1923 do roku 1925 vykonával funkci faráře v Bohoticích a administrátora ve Vedrovicích. Na faru do Velkého Meziříčí byl investován s platností od 1. března 1925 a instalován 2. dubna 1925. Roku 1927 byly pořízeny nové zvony pro farní kostel i filiální kostely ve městě. Slavnostní svěcení nových zvonů brněnským biskupem Josefem Kupkou proběhlo dne 28. srpna 1927. V roce 1928 byl J. Skácel jmenován auditorem biskupské konsistoře a v roce 1933 radou biskupské konsistoře. Výnosem ministerstva vnitra z 29. prosince 1928 byl jmenován členem prvního okresního zastupitelstva ve Velkém Meziříčí. Roku 1930 nechal opravit interiér i exteriér farního kostela. Kvůli své těžké srdeční chorobě měl v roce 1935 dovolenou a úřad vedl kaplan Remigius Soukup. Po smrtelných srdečních záchvatech v Karlových Varech v roce 1937 obdržel J. Skácel dovolenou. Farnost za něj vedl kaplan Bohumil Burian. Zemřel na srdeční mrtvici a byl pohřben na hřbitově na Moráni.⁹²

---

⁹¹ Tamtéž, s. 94; Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 240-241; Karel JANÍČEK, *Velkomeziříčské zvony. Naše zvony*, Velké Meziříčí 1994, s. 5-8, *Protocollum*, s. 119, 120-121, 408.

⁹² Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 295; Karel JANÍČEK, *Velkomeziříčské zvony*, s. 8; *Protocollum*, s. 118, 123-125.

Bohumil Burian

Farář. Narozen 25. listopadu 1904 v Drnovicích u Lysic, jmenován farářem 1. srpna 1939, zemřel 29. dubna 1958 ve Velkém Meziříčí.

Po teologických studiích byl v roce 1929 vysvěcen na kněze. Do Velkého Meziříčí přišel poprvé jako kaplan v září 1931 a odešel 1. ledna 1933 do Jemnice. Zde působil jen do 1. dubna 1933, kdy přišel zpět do Velkého Meziříčí na místo kaplana. Odtud byl 1. března 1935 povolán na místo kooperátora do Kunštátu. V době svého kaplanského působení ve Velkém Meziříčí byl pokladníkem charitativního spolku Ludmila a zastupoval farní úřad v Okresní péči o mládež. Do Velkého Meziříčí se opět vrátil 1. července 1937, kdy zastupoval nemocného Josefa Skácela jako vicarius adiutor až do 1. července 1938. Od tohoto data až do 15. března 1939 zde působil jako kaplan a poté do 1. srpna 1939 jako administrátor. Funkci faráře vykonával za těžkých podmínek světové války i později nastoleného komunistického režimu, jehož hrůzy pocítil na vlastní kůži. Pro svoji dobrosrdečnost a vynikající kazatelské schopnosti byl mezi lidmi velmi oblíben. Ve dnech 7.-9. dubna 1942 byly z kostelní věže odebrány pro válečné účely všechny zvony kromě umíráčku. Dne 14. května 1942 byli odvedeni všichni Židé (108 lidí) ze města do koncentračního tábora v Terezíně. Ve dnech 7.-9. května 1945 došlo k tzv. *Velkomeziříčské tragédii* (viz kapitola o historii města). V letech 1947-1949 byl opraven farní kostel. Roku 1949 došlo na žádost MNV Petráveč ke ztrátě děkanského dvora v Petrávči. Na žádost faráře Buriana byl roku 1954 ve vchodu do farního kostela pod věží instalován nový portál, jenž je dílem zdejšího sochaře Jiřího Marka.⁹³ P. Bohumil Burian zemřel v 53 letech údajně po výslechu na ONV.⁹⁴

---

⁹³ O Jiřím Markovi srov. Velkomeziříčsko, 21. 1. 2009.

⁹⁴ Zdeněk FIŠER (red.), *Velké Meziříčí*, s. 342-344; Karel JANÍČEK, *Velkomeziříčské zvony*, s. 8-10; *Protocollum*, s. 118-119, 124-123; *Pamětní kniha*, s. 3-4, 21-22, 38-41, 55-56, 64, 67-68, 95-97, 108.

V. STRUKTURA DOMÁCÍHO PROTOKOLU

V této kapitole si představíme jednotlivé části farní kroniky. Domácí protokol farnosti velkomeziříčské se dělí podle předepsaného formuláře na třináct kapitol (viz kapitola o vnějším a vnitřním popisu). Za latinským názvem každé z nich uvádím volný překlad do českého jazyka.

1. kapitola - Origo et fata beneficii

(Počátek a osudy beneficii)

Jak již název napovídá, v této kapitole děkanové uvádějí historii místa, kde se nachází farní úřad jim svěřený. Máme tedy před sebou popis historie města Velkého Meziříčí (viz kapitola o historii města a duchovní správy), k němuž byl dodatečně připojen přehled příjmů a výdajů, které se již nevešly do kapitoly k tomu určené. Zakladatel kroniky popisuje historii tak, jak se ji snažil vypátrat z různých análů, pověstí a v té době dostupné literatury. Jeho nekritický pohled na jednotlivé události z dějin města nám dokazuje, že nešlo o vzdělaného historika, ale pouze o duchovního správce se zájmem o historii. Záznamy začínají zmínkou o tvrzení Jana Amose Komenského, že město je jedno z nejstarších na Moravě, pokračují pověstí o zdejším sídle templářských rytířů až k majiteli meziříčského panství Zikmundovi Heldovi z Kementu (1514-1564). Velice cenným údajem je popis monstrance darované biskupem Janem Turzem pro kostel sv. Mikuláše v roce 1520. Výčet historie končí zmínkou o smrti Marie Eleonory vévodkyně z Quastally a Sabionetty v roce 1760. Následuje vysvětlení okolností a příčiny vzniku tzv. „Palečkovy fundace“ druhého kaplana, kterou provedla její dcera Marie Eleonora z Lichtenštejna, a opis listiny z 28. července 1804, která je poslední vůlí této štedré majitelky velkomeziříčského panství. Po vyjmenování velkých příjmů ve formě darů a odkazů pokračuje výčet ztrát a dluhů zapříčiněných první světovou válkou nebo jako výsledek špatného hospodaření. Nalézají se zde popis velkých změn ve farním majetku, zejména v obročí v letech 1914-1926, který pečlivě sepsal tehdejší farář Josef Skácel. Tímto přehledem končí první kapitola.⁹⁵

---

⁹⁵ *Protocollum*, s. 1-47.

2. kapitola - Series Episcoporum Dioecesis

(Pořadí biskupů diecéze)

Záznamy v této kapitole začínají zmínkou o založení brněnské diecéze vydělením z olomoucké v roce 1777. Některé ze zaznamenaných datací v této části kroniky nesouhlasí se daty, jenž se u jednotlivých biskupů vyskytují v odborné literatuře.⁹⁶ První záznamy jsou psány neznámým kronikářem, ale již od roku 1841 je píše v tehdejší době působící děkanové a faráři. U každého z biskupů je krátký záznam vycházející z údajů domácího protokolu, který je zčásti doplněn poznámkami z literatury. V závorkách je uvedena doba působení v biskupském úřadě. Prvním biskupem nové diecéze byl císařovnou Marií Terezií jmenovaný a papežem Piem VI. potvrzený Matyáš František hrabě Chorinský, který zde působil až do své smrti v roce 1786. Dále biskupskou službu vykonávali:

Jan Křtitel Lachenbauer (1787-1799) – byl členem rytířského řádu křížovníků s červenou hvězdou. Byl jmenován Josefem II. dne 11. listopadu 1786. Zemřel 22. února 1799.⁹⁷

Vincenc Josef kníže Schrattenbach (1800-1816) – v letech 1777-1800 vykonával úřad lavantského biskupa – *Episcopus Carinthia Sancti Andrea*.⁹⁸

Václav Urban rytíř Stuffer (1817-1831) – byl vysvěcen na biskupa 28. září 1817. Věnoval značnou pozornost na náboženskou a mravní kázeň kléru.

František Antonín Gindl (1832-1841) – papežem Řehořem XVI. potvrzen 3. července 1832.⁹⁹ Nastolen byl až 9. září 1832.

ThDr. Antonín Arnošt hrabě Schaffgotsche (1841-1870) – byl zatím nejdéle působícím biskupem brněnské diecéze. Zemřel 31. března 1870.¹⁰⁰

Karel Nöttig (1871-1882) – nastolen do funkce 22. ledna 1871. V roce 1875 byl jmenován (1879 potvrzen) císařem Františkem Josefem II. komandérem Leopoldova řádu.

---

⁹⁶ Srov. např. Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 740-741.

⁹⁷ Tamtéž, s. 740.

⁹⁸ *Protocollum*, s. 62.

⁹⁹ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, s. 740.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 741.

ThDr. František Sálenský Bauer (1882-1904) – vysvěcen na biskupa 15. srpna 1882 a nastolen 3. září 1882. Dne 13. května 1904 byl jmenován arcibiskupem olomouckým.¹⁰¹

ThDr. PhDr. JUDr. Pavel hrabě Huyn (1904-1916) – 19. října 1916 jmenován Pražským arcibiskupem. Povolal do diecéze redemptoristy, karmelitány, salvatoriány a eucharistiány.

ThDr. Norbert Jan Nepomuk Klein (1917-1926) – člen řádu Německých rytířů. Dne 15. července 1926 po své předešlé rezignaci natrvalo opustil diecézi.

PhDr. ThDr. Josef Kupka (1931-1941) – farář Bohumil Burian o něm v kronice píše, že byl *horlivý strážce duší, vzácná postava zlatého srdce!*¹⁰²

Na konci kapitoly je pouze nadepsán nástupce ThDr. Karel Skoupý (1946-1972).¹⁰³

3. kapitola - Series Beneficiatorum

(Pořadí beneficiátů (kněží))

Prvním záznamem v této kapitole je úvodní poznámka psaná děkanem Příhodou, která obsahuje informaci o shromáždění údajů o prvních duchovních správcích velkomeziříčské farnosti knězem a profesorem ThDr. Antonínem Woschou. Prameny z nichž prof. Woscha vycházel zde bohužel uvedeny nejsou. Následuje výčet duchovních správců od probošta kláštera na Zderaze Sobka (1. pol. 14. stol.) až po Jana Skácela, o jehož smrti píše jeho nástupce Bohumil Burian (viz kapitola o historii města a duchovní správy). Z husitské doby nám tu chybějí údaje o pobytu husitských kněží na faře, o jejichž příchodu nás kronikář informuje. Také v tomto přehledu duchovních se objevují chyby v dataci a údajích o jejich působení. Ovšem i zde nalzáme cenné informace o pobytu některých kněží. Jako příklad lze uvést zmínku o Mikuláši Sarkanderovi a jeho bratru Janovi, z jehož svatební smlouvy je u něj krátce citováno.¹⁰⁴ Po uvedení nejstarších kněží farnosti následuje poznámka týkající se doby, ve které byla

---

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² *Protocollum*, s. 70.

¹⁰³ *Protocollum*, s. 61-71.

¹⁰⁴ *Protocollum*, s. 85.

farní obec protestantská (*hussitae et picarditae* 1543-1621).¹⁰⁵ Na ni navazuje úplný výčet protestantských duchovních od Jana Spissuse až k Samueli Kosořskému. Opět i v této části chybějí údaje o Jiřím Horském (1562) a Mikuláši Rexovi (1612-1613). Od Ondřeje Orlíka z Lažiska (1621-1624) pokračuje výčet již jen katolických kněží až k poslednímu v kronice zaznamenanému Janu Skácelovi (1925-1939) (viz kapitola o autorství). Mezi údaji o Janu Klipplovi a Antonínu Brabencovi nalezneme *Seznam kněží působících ve Velkém Meziříčí od r. 1850*.¹⁰⁶ Tento seznam je velmi cenným přehledem děkanů a kaplanů ve farnosti. Začíná Františkem Hellerem v roce 1824 a končí Bohumilem Burianem v roce 1937. Výčtem kaplanů a katechetů působících ve Velkém Meziříčí v letech 1917-1940 končí třetí kapitola kroniky.¹⁰⁷

4. kapitola - Instrumenta fundationalia et alia documenta ad res, sive jura beneficii
pertinentia
(Zakládací (fundační) listiny a jiné dokumenty k věci nebo práva vztahující se
k beneficiu)

V úvodu této kapitoly nás sám děkan Příhoda informuje o jejím obsahu. Jedná se o fundační listiny nebo jen záznamy o provedené fundaci. První z nich je žádost hraběte Josefa Breüera z 9. března 1672, aby tehdejší děkan Augustin Geller a jeho kaplani sloužili mše za jeho předky za roční rentu 900 ženevských florénů (*floreni genevses*). Kromě toho věnoval na opravu kostela dalších 300 florénů a pro nynějšího děkana i budoucí dalších 60 florénů. U každé opsané fundační listiny nebo jen záznamu o fundaci je nadepsán rok a pořadové číslo. Nalezneme zde tedy 43 fundací, které obsahují různé žádosti, dary a přísliby ročních rent pro farní úřad. Poslední zápisem je fundace Sebastiána Jelínka z roku 1840. Z důvodu nedostatku místa v předchozí kapitole pokračuje za fundačními zápisy výčet profesorů, kaplanů a katechetů z let 1895-1953.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ *Protocollum*, s. 82.

¹⁰⁶ *Protocollum*, s. 118-119.

¹⁰⁷ *Protocollum*, s. 81-130.

¹⁰⁸ *Protocollum*, s. 131-150.

5. kapitola - Ius vel collationis, vel praesentationis et patronatus

(Právo buď kolace, nebo prezentace a patronát)

Hned první věta v této kapitole nám dává informaci o tom, že *právo kolace a prezentace od počátku a jistě od roku 1330 uplatňuje pán Velko-Meziříčský*.¹⁰⁹ Ovšem právo patronátní bylo ve skutečnosti od prvního duchovního správce v rukou zderazských křížovníků, kteří o něj postupně přicházeli.¹¹⁰ Okolo roku 1335 dochází k přechodu patronátního práva na velkomeziříčskou světskou vrchnost. Protokol obsahuje také výpis z listiny datované „*donnerstag nach Sanct Lucas 1557*“¹¹¹, ve které tehdejší majitel panství Zikmund Helt z Kementu zvyšuje plat bakaláři učícímu na zdejší škole katolickou mládež a klade jej pod dozor katolického děkana. Další zmínka odkazuje na jeho syna Zikmunda, který byl oporou katolických kněží ve městě (zvláště Martina Mathesia). Na jeho žádost poslal olomoucký biskup do města Mikuláše Sarkandera v roce 1595, který tu působil jen do roku 1599. Od roku 1649 do roku 1780 přešlo právo patronátní a právo kolace ve farnostech Velké Meziříčí, Radostín a Rudíkov na olomouckého biskupa. Od něj bylo postoupeno náboženskému fondu.¹¹²

6. kapitola - Limites parochiae cum locis, et domorum quolibet in loco numeris

(Hranice farnosti s místy a domy, kteréžto se k místu počítají)

Na těchto místech v kronice se seznámíme s hranicemi farnosti. Zjistíme zde polohu města, počet domů (394) a obce tvořící hranice: Jabloňov, Vivarium (panská obora), Petráveč, Osové, Oslavice, Benedín (zaniklá ves u Oslavičky), Hrbov, Lavičky, Zásoka, Mostiště, Martinice, Dolní Radslavice *a vesnice k děkanství přiléhající*.¹¹³ Dále tu máme uvedeno, které farnosti (prostřednictvím obcí tvořících hranici) sousedí s velkomeziříčskou, jsou to: Ruda, Tasov, Budišov, Uhřínov, Netín, Horní a Dolní Bory

---

¹⁰⁹ *Protocollum*, s. 161.

¹¹⁰ Martin ŠTINDL, *Velká Mezeříč*, s. 134.

¹¹¹ Tj. 21. 10. 1557.

¹¹² *Protocollum*, s. 161-162; srov. Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 95; Martin ŠTINDL, *Velká Mezeříč*, s. 134-136.

¹¹³ *Protocollum*, s. 181.

a Křižanov. Pak následuje výčet vsí přiřazených do Velkého Meziříčí: Baliny, Hrbov, Lhotky, Dolní Radslavice, Kúsky, Oslavice, Osové, Petrávec, Mostiště, Vídeň, Martinice a Lavičky. U každé z nich je uvedena poznámka obsahující informaci o jejich dřívějším umístění k jinému farnímu obvodu.¹¹⁴

7. kapitola - Numerus populi parochialis, et familiarum qua catholicarum, qua acatholiarum, qua judaicarum

(Počet lidí ve farnosti a rodin jak katolických, tak nekatolických a židovských)

Velice cenným materiálem pro historickou demografii dané oblasti je tato část domácího protokolu. Nalézají se v ní celkem tři soupisy duší velkomeziříčské farnosti z různých období podle druhu svého vyznání. První záznam pochází od neznámého autora a není tu uveden ani letopočet, ke kterému jsou data shromážděna. Je rozdělen do tří částí podle vyznání (katolické, nekatolické a židovské) a jen u katolického a nekatolického jsou údaje vloženy do tabulky s dvěma sloupci s počtem rodin a rodinných příslušníků (duší). U židovského vyznání je uvedeno, že v roce 1657 získali od katolíků deset domů, které si opravili. Do roku 1710 vlastnili Židé už 32 domů. V tomto roce však byly v důsledku reskriptu Josefa I. jejich domy rozprodávány katolíkům a uzavřena synagoga. Až na žádost Arnošta z Ugarte císař po krátké době povolil otevření synagogy a navrácení všech domů.¹¹⁵ Druhým záznamem této kapitoly je tabulka děkana Hellera z roku 1839, která je členěna pro jednotlivé obce farnosti do čtyř sloupců obsahujících údaje o počtu duší katolických, lutherských, helvétských a židovských. Třetím nejrozsáhlejším záznamem je velká tabulka faráře Skácela nesoucí název „*Náboženská vyznání ve farnosti Velké Meziříčí dle sčítání z r. 1930*“¹¹⁶, jež uvádí v šestnácti sloupcích počet obydlených domů, tzv. bytových stran, počet přítomného obyvatelstva, římskokatolíků, řeckokatolíků, českobratrských evangelíků, německých evangelíků, evangelíků augsburského vyznání, reformovaných, pravoslavných, československých husitských, baptistů, církve israelské (židů),

---

¹¹⁴ *Protocollum*, s. 181-182.

¹¹⁵ *Protocollum*, s. 201; srov. Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 128-130; Martin ŠTINDL (ed.), *Velká Mezeříč*, s. 151-152.

¹¹⁶ *Protocollum*, s. 203.

ostatních, neudaných a bez vyznání. Vše je doplněno poznámkami, které upřesňují náboženskou situaci ve farnosti.¹¹⁷

8. kapitola - Proventus beneficij

(Výnosy obročí)

V této kapitole jsou zapsány příjmy a výdaje náležející k beneficium, které byly pro nedostatek místa doplněny ještě do první kapitoly. Prvním záznamem je výpis z roku 1792 patřící k době působení děkana Josefa Karla Pahnosty. Máme zde uveden příjem z desátků, urbaniální fassé a výnosy z panského (děkanského) dvora (v Petrávči), výnosy z vlastních pozemků, příjmy jiné povahy, ze štoly a jiných duchovních příjmů, ale také výdaje na dobročinné účely, na údržbu staveb, na zvláštní finanční břemena (např. náboženský fond, dědická daň atd.), na nově vznikající potřeby (např. alumnát atd.). Následuje šestiletá bilance hospodaření na panském (děkanském) dvoře v Petrávči, tedy přehled příjmů a výdajů z let 1777-1782. Je tu též zaznamenán příjem vybíraný v Letnicích, tzv. Käßgeld dobově nazývaný „groše za sejr“, a příjem z obilního desátku z let 1776-1782, dále zvláštní výdaje ve farnosti, štola z let 1779-1781 a mešní fassé. Kapitulu uzavírá přehled příjmů a výdajů v roce 1782, který je doplněn přehlednou tabulkou někdejší desátkové povinnosti „*Vormalige Zehend – Schuldigkeiten*“ z 27. března 1790.¹¹⁸

9. kapitola - Inventarium mobilium parochiae praesertim Catalogus librorum parochiae spectantium

(Inventář farního mobiliáře, zvláště katalog knih příslušejících k faře)

Soupis farního mobiliáře, který je hlavním obsahem této kapitoly, sepsal děkan František Heller v latinském a německém jazyce. V úvodu nás upozorňuje na skutečnost, že jeho předchůdci nic svého nezachovali. Výjimkou je pouze jedna

---

¹¹⁷ *Protocollum*, s. 201-203.

¹¹⁸ *Protocollum*, s. 221-259.

„železná kráva“ („*eiserne Kuh*“) ¹¹⁹, která zůstala po některém z farářů, z níž se platil jeden zlatý ročně kostelu sv. Marka v Mostištích. Ve farním mobiliáři se nacházely obrazy sv. Jana Nepomuckého a Marie Eleonory z Lichtenštejna, olomouckých arcibiskupů a brněnských biskupů. Dále je zde zmínka o farní knihovně, která obsahovala 482 kusů knih a byla darovaná po smrti děkana Příhody nastupujícímu děkanu Hellerovi. Ten ji uspořádal a vyhotovil katalog. Dále inventář zachycuje také dřevěný stůl (*mensa lignea*), jeden a půl *orgiis longa* (asi harmonium) a dva povozy. Posledním záznamem je tzv. přizůstalost (*der Beilass*), ¹²⁰ kterou doplňuje a vysvětluje prohlášení z 9. srpna 1933. V něm děkan Heller uvádí, že některé své stávající věci přenechává po smrti nebo odchodu do jiné farnosti svým nástupcům ve Velkém Meziříčí a na dvoře v Petrávči a tyto nebudou zahrnuty do pozůstalostního inventáře. O jakou pozůstalost šlo, se tu bohužel nedočteme. Pro nedostatek místa v kapitole „*Memorabilia*“ následuje dále výčet událostí z let 1928-1932. Jsou zde popsány volby do okresního a zemského zastupitelstva konané v roce 1928, jejichž výsledek je zanesen do přehledné tabulky. Další tabulku, tentokrát s údaji o venkovních teplotách, nalezneme u zápisu týkajícího se tuhé zimy v roce 1929. ¹²¹ Následují záznamy týkající se života ve farnosti a významných událostí, z nich nejvýznamnější je bez pochyby generální visitace brněnského biskupa Dr. Josefa Kupky konaná ve dnech 19.-22. května 1931. Z této návštěvy je tu také vlepena fotografie. Správnost zápisů potvrzoval tehdejší děkan a farář v Rudíkově Ondřej Novák. ¹²²

---

¹¹⁹ Jedná se o krávy, jenž náležely vlastnictvím obyčejně kostelu nebo obci, byly však dávány do pachtu občanům, kteří za to platili vlastníkovi určité pachtovné: *Ottův slovník naučný*, 27. díl, Praha 1908, s. 791.

¹²⁰ Josef Franta ŠUMAVSKÝ, *Deutsch-böhmisches Wörterbuch*, Erster Band (A-J), Prag 1844, s. 332.

¹²¹ *Protocollum*, s. 268.

¹²² *Protocollum*, s. 261-280; ABB Rajhrad, Biskupská konsistoř (E 82), Ondřej Novák, sign. 382, kart. 1991.

10. kapitola - Proventus et utilitates Ecclesiae

(Výnosy a užitky kostelní)

V této kapitole nalezneme zmínku o peněžním hospodaření. Nejedná se ovšem o peníze týkající se farnosti, ale o kapitál, který sloužil pro správu kostelů ve Velkém Meziříčí a Mostištích. Ani tady není znám autor ani rok vyhotovení soupisu. Kostel sv. Mikuláše hospodařil s částkou 1300 zlatých, z níž platil ročně 20 zlatých za věž a zvony (zvonění) městu (tady nalézáme mírný povzdech kronikáře nad hospodařením města „*O! vera paupertas!*“¹²³); filiální kostel sv. Marka v Mostištích s částkou 450 zlatých, 12 krejcarů a jedním denárem a s příjmem za „železnou krávu“ (viz 9. kapitola); špitální (filiální) kostel sv. Kříže s částkou 174 zlatých, 16 krejcarů a jedním denárem; hřbitovní (filiální) kostel sv. Trojice s částkou 1000 zlatých, která je odkazem zemřelého měšťana Jana Delinče¹²⁴ a s níž hospodaří městský úřad. Po krátkém záznamu o kostelních výnosech následuje opět výčet událostí, jenž se již nevešly do části „*Memorabilia*“ a do předchozí deváté kapitoly, na kterou plynule navazují. Jedná se o záznamy ze života ve farnosti v letech 1933-1938. Můžeme se tu seznámit s tehdejšími náboženskými, kulturními a hospodářskými poměry, opravami, výsledky voleb z roku 1934 (uvedeny v přehledné tabulce), svěcením kláštera Těšitelek z Rajhradu v roce 1935, počtem přijatých hostií v letech 1914-1957, změnami v duchovní správě, pohledem faráře Jana Skácela na události v roce 1938 a dalšími záznamy určenými pro paměť. I tady potvrdil správnost zápisů někdejší děkan Ondřej Novák.¹²⁵

11. kapitola - Inventarium mobilium ecclesiae

(Inventář kostelního mobiliáře)

Do této kapitoly se měl každý rok zapisovat stav kostelního mobiliáře. Avšak uveden je zde pouze soupis cechovních praporů (řezníků, soukeníků, pekařů a mlynářů, krejčích, ševců a pláteníků) a inventář drahocenností a jiných věcí z roku 1817 se

---

¹²³ Překlad: *Ó! Pravdo chudoby!*

¹²⁴ Viz také *Protocollum*, s. 366.

¹²⁵ *Protocollum*, s. 281, 283-300.

záznamy z let 1816 a 1818. Jedná se o tabulky s pěti sloupci, z nichž první obsahuje určitou věc, druhý stav v roce 1816, třetí věci nově pořízené v roce 1817, čtvrtý vyřazené v roce 1817, pátý stav v roce 1818. V prvním sloupci je provedeno rozdělení kovového mobiliáře podle materiálu, ze kterého byl vyroben. Zastoupeno je stříbro (velká monstrance, mešní kniha se stříbrným deskami, patény...) a měď (malá monstrance, kalich...). Následuje dlouhý výčet „ornátů“ (ornát, dalmatika, pluvíál různých barev) a jiných látek sloužících při bohoslužbách (korporál, alba, cingulum, purifikatorium...). Přehled končí soupisem dalších nástrojů sloužících při mši nebo k jiným potřebám v kostele (missál, agenda dioecesanea..) a zvonového náradí (velké, střední a malé zvonky...). Za tímto inventářem se nachází stejným způsobem vypracovaný inventář filiálního kostela sv. Marka v Mostišticích. K němu je připojen farní věstník oznamující návštěvu brněnského biskupa Dr. Josefa Kupky ve Velkém Meziříčí dne 13. září 1938, jenž je přílohou následujícího výčtu událostí z roku 1938. Ten je pokračováním záznamů z předcházející desáté kapitoly.¹²⁶

12) Praestationes annuae, quocunque demum titulo veniant

(Roční povinnosti, komukoliv právě z titulu vzcházející)

Povinnostmi se v této části kroniky myslí různé peněžní výdaje, které zatěžují farní beneficium. Hned v úvodu nalezneme poznámku neznámého autora o částkách, jenž za rok 1817 musely zaplatit jednotlivé kostely ve městě náboženskému fondu. Následují řádky psané děkanem Hellerem o finančních povinnostech a výdajích v době jeho působení. Dozvíme se zde, že farář byl povinen odvádět městu třídní (domovní) daň, jež v roce 1823 činila 50 zlatých a 50 krejcarů konvenční měny a dědickou daň, která ve stejném roce dosahovala výše 28 zlatých a 11 krejcarů konvenční měny. Dále děkan popisuje svoji snahu o snížení daně a výdaje na stavbu stodoly na panském (děkanském) dvoře v Petrávči. Tato měla být postavena již v roce 1828, ale kvůli nedostatku finančních prostředků byla dokončena až v roce 1838. Peněz se stále nedostávalo, jelikož náboženský fond nechtěl přispět větší částku na stavbu. Proto si musel vzít farní úřad půjčku 401 zlatých konvenční měny od Eleonory Uhlířové rozené z Königsthalu. Podrobný popis této transakce uvádí následující *Bau und*

---

¹²⁶ *Protocollum*, s. 301-305.

Schuldbrief (stavební a dlužní úpis),¹²⁷ jehož opis do kroniky pořídil neznámý pisatel. Součástí opisu je též splátkový kalendář (1837-1848) obsahující dlužnou částku s úroky. Dalším výdajem, který zatěžoval farní beneficium do roku 1830, byla nápojová daň placená za odběr piva.¹²⁸ To bylo potvrzeno císařem v listině, která byla smlouvou mezi vrchností a městskou obcí z 8. srpna 1692, z níž je zde uveden výpis pro věčnou paměť, jenž je datován k 27. listopadu 1832. Daň se platila jednou ročně za 13 sudů zlatavého nápoje knížecímu pivovaru. Následuje popis smlouvy mezi meziříčskou vrchností a děkanem ve věci piva, která se uskutečnila 23. června 1745 a byla potvrzena radním inspektorem. V ní byla smluvna částka 4 zlaté za každý sud piva. Kapitola končí zmínkou o prosbě knížete Ludvíka z Lobkovic z 29. května 1840 za shovívavost při změnách v daních.¹²⁹

13. kapitola - Memorabilia

(Zápisy pro paměť)

Poslední kapitola domácího protokolu je z hlediska obsahu zaznamenaných údajů nejrozsáhlejší. Pro velké množství záznamů nestačí ani přidané listy na jejím konci, proto pokračuje v jiných částech kroniky (s. 264-280 údaje z let 1928-1932, s. 283-300 údaje z let 1933-1938 a s. 305 obsahující pokračování událostí z roku 1938).¹³⁰ O nich jsem se již zmínil v předchozích kapitolách (viz výše). Zápisy určené pro paměť jsou nekritickým soupisem historie státu a města spojené s historií duchovní správy, jenž doplňují údaje uvedené v první kapitole domácího protokolu (viz kapitola o historii města a duchovní správy). Události začínající bájnou historií města a až do roku 1823 jsou pravděpodobně sepsány kaplany, kteří pobývali na faře za působení děkana zakladatele Jakuba Příhody. Napovídají tomu četné rozdíly ve stylu písma. Prameny, z kterých je čerpáno, zde nejsou uvedeny. Avšak i pro značně nekritické sepsání dějinných událostí nám poskytují pohledy pisatelů kroniky na dávnou historii. K datu 5. dubna 1823 (uvedenému římskými číslicemi a jako chronogram) je na konci výčtu údajů uveden krátký přehled někdejších duchovních, počtu domů s katolíky

---

¹²⁷ *Protocollum*, s. 325-327.

¹²⁸ Srov. Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 94.

¹²⁹ *Protocollum*, s. 321-330.

¹³⁰ Viz příloha č. 1.

a židovských rodin psaný děkanovou rukou. Jednotlivé stránky jsou rozděleny do tabulky, kde první sloupec obsahuje rok, druhý název události nebo majitele velkomeziříčského panství a třetí (největší) podrobný popis událostí. Toto rozdělení končí již rokem 1824 a jednotlivé zápisy jsou pouze doplňovány marginálními glosami. Jazykem záznamů je němčina doplněná v některých částech češtinou. Od roku 1878 jsou údaje uváděny pouze v českém jazyce (viz kapitola o vnějším a vnitřním popisu). Záznamy o životě ve farnosti od roku 1824 do 1848 uvádí děkan František Heller sám (informace o nových varhanách 1844, o nové monstranci 1848, opravy kostela a fary, epidemie...). Zápis z roku 1855 podepsaný děkanem Janem Hansmannem je jediný psaný touto osobou, následují popisy událostí jiných osob, jejichž správnost a věrohodnost je stvrzena děkanovým podpisem. Údaje z let 1864-1867 jsou psány typickým kurzívním písmem někdejšího děkana Jana Czeppla. Od roku 1878 do roku 1884 jsou události popisovány děkanem Janem Klippem (informace o opravách v kostele, o svěcení křížů, o novém relikviáři 1883, informace o svěcení křížů, o novém portálu 1884...). Všechny ostatní zápisy z doby jeho působení pocházejí od tehdejších kaplanů (informace o svěcení křížů, o generální vizitaci biskupa ThDr. Františka Saleského Bauera z 13.-16. července 1885, o opravách v kostele a na faře, o stavbě měšťanské školy 1888...). Klippovo potvrzení správnosti popsanych událostí nalezneme u záznamu v roce 1895. Jediný kaplan Václav Hlavička uvedl své jméno u zápisu z roku 1899, u kterého je též potvrzena vizitace provedená brněnským biskupem ThDr. Františkem Saleským Bauerem z 19. června téhož roku. Velkou povodní, která postila město 29.-30. června 1899, začíná výčet událostí zaznamenaných vlastnoručně farářem Karlem Pernicou. Ten nesepisoval pouze život ve farnosti, ale také různé celostátní, světové a další události důležité pro paměť a to až do roku 1915 (informace o stavbě a svěcení reálného gymnázia 1900-1901, o volbách do moravského zemského sněmu v roce 1906, o císařských manévrech v roce 1909, o volbách do říšské rady v roce 1911, o válkách, o opravách v kostele a na faře, o poutích, o hospodaření ve farnosti...). Jedinou potvrzenou biskupskou vizitací v kronice je ta generální z 3. července 1912, kterou konal brněnský biskup Dr. Pavel hrabě Huyn a z níž je zde citováno vyřízení a výsledek. Všechny Pernicovy zápisy kontroloval a jejich správnost potvrzoval někdejší velkomeziříčský děkan sídlící v Tasově František Florián.¹³¹ Za přilepeným seznamem vyhotoveným pro císařské manévry pokračuje farář Pernica

---

¹³¹ Zmínka o něm a fotografie viz Augustin KRATOCHVÍL, *Velkomeziříčský okres*, s. 437-438.

na vlepených listech (viz kapitola o vnějším a vnitřním popisu). Mezi nepochybně důležité události patřily vizitace celého děkanství. Jedna taková se uskutečnila ve dnech 7. 6.-3. 7. 1912 a její rozvrh byl zanesen farářem Pernicou do kroniky.¹³² Poslední záznamy v této kapitole patří faráři Janu Skácelovi, jenž zde uvádí události důležité pro paměť z let 1916-1927 (poslední léta světové války a vznik československého státu, opravy na faře a v kostele, školské a náboženské poměry, nové varhany 1924, misie, zvony..). Věrohodnost zápisů faráře Skácela je na některých místech potvrzena tehdejším velkomeziříčským děkanem Josefem Kubínem. Některé údaje jsou doplněny vlepenými články z novin s přesným uvedením zdroje a ke zprávě o misiích konaných ve dnech 10.-18. 4. 1907 je přilepen *Pořad sv. misie*.¹³³ Další výčet událostí z let 1928-1938 nalezneme v předešlých kapitolách (viz příloha č. 1).¹³⁴

---

¹³² *Protocollum*, s. 413-418.

¹³³ *Protocollum*, s. 434.

¹³⁴ *Protocollum*, s. 331-442.

ZÁVĚR

Úkolem mé bakalářské práce bylo představit čtenáři jeden z typů farních kronik, jenž nese označení „protocollum domesticum“ (domácí protokol, Hausprotokoll). Tento titul sebou přináší jednotný formulář s přesně stanoveným počtem kapitol. Těch je v domácím protokolu celkem třináct a přinášejí údaje o životě, hospodaření a právech ve farnosti. K rozšíření jednotného formuláře domácího protokolu mohlo dojít vydáním určité normy či nařízení nebo byl tento způsob vedení předáván mezi samotnými duchovními. Pro potvrzení těchto hypotéz je nutné provést podrobný badatelský průzkum. Jeden takový jsem provedl ve farnostech v české a moravské církevní provincii. Jeho výsledkem bylo zjištění, že byl domácí protokol (protocollum domesticum) veden pouze na farních úřadech na Moravě a ve Slezsku. V ostatních případech se nejčastěji používal typ farní kroniky označovaný jako „pamětní kniha“ nebo „liber memorabilium“.

Domácí protokol farnosti velkomeziříčské byl založen v roce 1816 děkanem Jakubem Příhodou. Tento kanovník brněnské kapituly a arcikněz použil stejný typ formuláře také při založení farní kroniky ve svém dřívějším působišti v Netíně v roce 1789. Jeho zakladatelská činnost bývá často spojována s velkým zájmem o historii, kterou nekriticky prezentuje v prvních kapitolách obou kronik. Ve vedení velkomeziříčského domácího protokolu pokračovalo dále osm zde působících děkanů, farářů, ale také kaplanů, jejichž písařské ruce nelze určit pro krátké období služby zdejšími věřícími. Každý z autorů má jiný podíl na psaní protokolu. Máme tedy před sebou ucelený výčet událostí z let 1816-1938, které přinášejí cenné údaje ze života velkomeziříčské farnosti, samotného města a nejbližšího okolí. Nalézáme tu zmínky o založení města a jeho duchovní správy, o právech a povinnostech, o příjmech a výdajích farního benefícia, dále přehled působících duchovních, brněnských biskupů (1777-1938), inventáře kostelního a farního mobiliáře a počet obyvatel ve farnosti podle náboženského vyznání. Tyto údaje mohou být využity pro rekonstrukci dějin města a jeho církevní správy, ale také pro základní orientaci v dějinách organizace celé brněnské diecéze. Zajímavé jsou též pohledy jednotlivých autorů kroniky na celospolečenské události, které měnily způsob života českého národa (války, změny ve státním zřízení, atd.). Bylo by možné vyjmenovat další způsoby využití těchto cenných údajů od historické demografie až po paleografii písma jednotlivých autorů. Vzhledem

k těmto skutečnostem by si domácí protokol velkomeziříčské farnosti zasloužil ediční zpřístupnění, aby mohl být k dispozici většímu počtu badatelů a uchránil tak originál pramene pro příští generace.

Na závěr bych si dovolil připomenout význam kronik jako pramene, který tvoří nesmazatelný odkaz autorů zachycujících události kolem sebe ve své době. Ony samotné jsou němými svědky dob dávno minulých. Jejich cenné záznamy by si v moderní historiografii zasloužily podrobné zpracování. Pokud tato bakalářská práce poskytne čtenáři alespoň malý náhled do problematiky vedení jednoho z typů farních kronik a tohoto pramene všeobecně, bude splněn záměr autorův, neboť: „*Je-li sepsáno dobře a výstižně, je to podle mého přání. Je-li obyčejné a průměrné, udělal jsem, co jsem uměl.*“ (2 Mak 15, 38).

SEZNAM ZKRATEK

ABB	– Archiv Biskupství brněnského
c. k.	– císařský a královský
CDM	– Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae
č.	– číslo
č. p.	– číslo popisné
ČČH	– Český časopis historický
ČMM	– Časopis Matice moravské
doc.	– docent
ed.	– editor
fol.	– folio
inv. č.	– inventární číslo
JUDr.	– doktor obojího práva (juris utriusque doctor)
kart.	– karton
kol.	– kolektiv
MNV	– Místní národní výbor
Msgre.	– monsignore
MZA	– Moravský zemský archiv
ONV	– Okresní národní výbor
okr.	– okres
PhDr.	– doktor filozofie (philosophiae doctor)
r.	– rok
red.	– redaktor
s.	– strana
sign.	– signatura
SOkA	– státní okresní archiv
srov.	– srovnej
sv.	– svatý
ThDr.	– doktor teologie (theologiae doctor)
VSV	– Vlastivědný sborník Vysočiny
VVM	– Vlastivědný věstník moravský

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny nevydané:

ABB Rajhrad, Biskupská konsistoř (E 82), *Catalogus venerabilis cleri dioeceseos Brunensis*, kniha č. 235, s. 71; kniha č. 236, s. 71; kniha č. 237, s. 169; kniha č. 242, s. 169; kniha č. 243, s. 160.

ABB Rajhrad, Biskupská konsistoř (E 82), *Personalstand Säcular- und Regular-Geistlichkeit der Brüner Diöcese in Mähren*, kniha č. 181, s. 49; kniha č. 183, s. 49; kniha č. 184, s. 26; kniha č. 190, s. 28; kniha č. 195, s. 29; kniha č. 196, s. 74; kniha č. 198, s. 177; kniha č. 208, s. 249.

ABB Rajhrad, Biskupská konsistoř (E 82), Ondřej Novák, sign. 382, kart. 1991.

ABB Rajhrad, Biskupská konsistoř (E 82), Josef Skácel, inv. č. 1379, kart. 2359, fol. 53r.

MZA Brno, Alumnát Brno (E 101), kniha č. 1, kart. 1.

MZA Brno, Sběrka historického spolku (G 13), č. 48, fol. 12.

Římskokatolický farní úřad Budišov u Třebíče, *Kronika farnosti Budišovské od roku 1466 (1866-1992)*.

Římskokatolický farní úřad Netín, *Protocollum domesticum parochiae Netinensis od roku 1789*, s. 53.

Římskokatolický farní úřad Velká Bíteš, *Protocollum domesticum parochiae Magno Biteschensis (1789-1867)*.

Římskokatolický farní úřad Velké Meziříčí, *Pamětní kniha farnosti velkomeziříčské*, s. 3-4, 21-22, 38-41, 55-56, 64, 67-68, 95-97, 108.

SOkA Jihlava, Farní úřad Kamenice u Jihlavy, *Hausprotocoll bei der Kamenitzer Pfarrkirche vom Jahre 1789*, kniha č. 1.

SOkA Třebíč, Římskokatolický farní úřad Myslibořice, *Domácí protokol fary Myslibořic (1771-1949)* kniha č. 1.

SOkA Žďár nad Sázavou, Archiv města Velké Meziříčí, Městská kniha od r. 1380, inv. č. 1, fol. 135a.

SOkA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Kostelní účty farního kostela sv. Mikuláše, inv. č. 143, fol. 70r.

SOkA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Kostelní účty farního kostela sv. Mikuláše, inv. č. 146, fol. 146r.

SOkA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Kostelní účty farního kostela sv. Mikuláše, inv. č. 148, s. 200.

SOkA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, *Protocollum domesticum parochiae Magno Meseritschensis*, inv. č. 267.

SOkA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Úřední korespondence, inv. č. 117, kart. 11, dopis z 20. listopadu 1858, nefol..

SOkA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Úřední korespondence, inv. č. 117, kart. 11, dopis z 17. června 1879, nefol..

SOkA Žďár nad Sázavou, Sběrka map okresu Žďár nad Sázavou, inv. č. 45.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Arcibiskupství olomoucké, kniha č. 240.

Prameny vydané:

BRANDL, Vincenc (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XII*, Brünn 1890, s. 112-113, č. 131; s. 113-115, č. 132; s. 116-117, č. 133; s. 125-127, č. 138; s. 135-136, č. 147; s. 136-137, č. 148; s. 137-138, č. 149; s. 138-139, č. 150; s. 150-151, č. 156.; XIII., Brünn 1897, s. 108-110, č. 99.

CHYTIL, Josef (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI.*, Brünn 1854, s. 94-95, č. 124; VII., Brünn 1858, s. 17-18, č. 23; s. 57-58, č. 77; s. 223-224, č. 306; s. 908, č. 352.

ŠTINDL, Martin (ed.), *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka 1401-1723. Městská kronika barokní Moravy*, Tišnov 2004.

Literatura:

BALETKA, Tomáš, *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*. Praha 2004.

BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 740-741.

BRADÁČ, Josef, *Ženitba Jana Sarkandra*. Sborník Teologických statí IV, Praha 1985, s. 84-106.

BUBEN, Milan Michael, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 61-65, 344, 345.

BURIAN, Bohumil – PLICHTA, Alois, *Kostely a kaple farnosti Velkomeziříčské*, Velké Meziříčí 1947.

BURIAN, Ilja, *Děkanství horního podkrají brněnského*, VSV 5, 1968, s. 24-30.

- CUKR, Jiří, *Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích*, České Budějovice 2008, příloha 1/a (= Bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- DELUMEAU, Jean, *Strach na Západě ve 14.-18. století I.*, Praha 1997, s. 290.
- DOBEŠ, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 273.
- DVORSKÝ, František, *Třebický okres*, Vlastivěda moravská. II. Místopis, Brno 1906, s. 197.
- ELBEL, Petr, *Husitské fary na Moravě ve světle citační listiny Jana Železného z února 1418. Příspěvek k poznání role šlechty v počátcích husitství na Moravě*, ČMM 124, 2005, s. 400.
- FÍŠER, Zdeněk (red.), *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*, Brno 2008.
- FOLTYNOVSKÝ, Josef – TENORA, Jan, *Bl. Jan Sarkander*, Brno 1920.
- HIRŠBERG, Václav, *Průvodce po Velkém Meziříčí a okolí*, Velké Meziříčí 1935, s. 59.
- HLUBIL, Ivo – PETRŮ, Eduard, *Humanismus a ranná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 136-137.
- HOFFMAN, František, *České město ve středověku*, Praha 1992, s. 154.
- HORÁK, František – CHRAMOSTA, Emanuel, *Cesta libická v dějinných proměnách se stezkami vedlejšími a strážnicemi*, Praha 1923.
- HOSÁK, Ladislav – ZEMEK, Metoděj *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Jižní Morava*, Praha 1981, s.248.
- HRUBÝ, František, *Luterství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou*, ČČH 40, 1934, s. 300-309.
- JANÍČEK, Karel, *Velkomeziříčské zvony. Naše zvony*, Velké Meziříčí 1994, s. 5-8.
- KOTÍK, Jaromír, *Květen 1945 ve Velkém Meziříčí. Z dokumentů a svědectví*, Velké Meziříčí 1980.
- KRATOCHVÍL, Augustin, *Velkomeziříčský okres*, Vlastivěda moravská. II. Místopis, Brno 1907.
- KROUPA, Petr, *Církevní architektura na jižní Moravě. Farní kostel sv. Mikuláše ve Velkém Meziříčí*, in: Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550 II*, Brno 1999, s. 77-140.
- LIŠKA, Roman, *Zlomek náboženské kroniky z doby 1554-1604*, Krajinské muzeum ve Velkém Meziříčí, ročenka 2, 1923, s. 5, 6, 16.

- MAKOVSKÝ, Vladimír, *Velké Meziříčí. Historické a jiné zajímavosti*, Velké Meziříčí 2007, s. 17.
- MAKOVSKÝ, Vladimír, *Velké Meziříčí. Poznámky*, svazek I. 1945-1989, strojopis, Velké Meziříčí 1994.
- NĚMEČEK, Vladimír – PLICHTA, Alois – ROSSI, Adolf, *Za uměním Vysočiny. Baroko na Budišovsku a Tasovsku*, Třebíč 1996, s. 14-16.
- ODLOŽILÍK, Otakar, *Z počátků husitství na Moravě. Šimon z Tišnova a Jan Vavřinec z Račic*, ČMM 49, 1925, s. 1-170.
- Ottův slovník naučný*, 27. díl, Praha 1908, s. 791.
- PÍŠÍN, Libor, *Velké Meziříčí. Historie a současnost*, Velké Meziříčí 1975.
- PUBAL, Václav, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1976
- SKŘIVÁNEK, František – TOVAČOVSKÝ, Jaroslav, *Vratislavští biskupové v dějinách Slezska*, Praha 2004, s. 41-43.
- SNOPEK, František, *Řád církevní kunštátsko-meziričský z r. 1576*, ČMM 28, 1904, s. 417-428.
- ŠEBÁNEK, Jindřich, *Listina Václava IV. z r. 1417*, ČMM 48, 1924, s. 208-213.
- ŠEBÁNEK, Jindřich, *Moderní padělky v diplomatári Bočkově*, ČMM 60, 1936, s. 52.
- ŠÍP, Josef, *Svědectví o statečnosti. Velkomeziříčsko a odboj v letech 1939-1945*, Velké Meziříčí 2005.
- ŠTĚPÁN, Václav, *Osobnost Lacka z Kravař*, ČMM 110, 1991, s. 217-238; 112, 1993, s. 11-42.
- ŠTINDL, Martin, *K počátkům židovského osídlení ve Velkém Meziříčí*, in: Petr Pálka (red.), *Židé a Morava*, Kroměříž 1997, s. 3-13.
- ŠTINDL, Martin, *Sv. Jan Sarkander. Působení a kult ve Velkém Meziříčí*. Velké Meziříčí 1995.
- ŠTINDL, Martin, *Usazování židů ve Velkém Meziříčí ve druhé polovině 17. století*, in: Petr Pálka (red.), *Židé a Morava*, Kroměříž 1995, s. 37-43.
- ŠUMAVSKÝ, Josef Franta, *Deutsch-böhmischer Wörterbuch*, Erster Band (A-J), Prag 1844, s. 332.
- UHLÍŘ, Jaroslav, *Karel František Tepper, západomoravský barokní malíř 1682-1738*, Třebíč 2002.
- VLČEK, Josef, *Městská kniha velkomeziříčská*, Od Horácka k Podují. Vlastivědný sborník západní Moravy 10, 1932-1933, s. 151.
- Vollständiges ortschaften-verzeichniss*, Wien 1882, s. 15.

WAGNEROVÁ, Miluše, *Farní kronika Olešnice (1787 – 1887)*, České Budějovice 2008, s. 26-29 (= Bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

WOLNY, Gregor, *Kirchliche Topographie von Mähren II/3*, Brünn 1860, s. 52.

ZACHOVALOVÁ, Irena – PETR, Stanislav, *Soupis sbírky rukopisů Antonína Bedřicha Mitrovského v Archivu města Brna*, Praha-Brno 1999, s. 58.

ZÁVODSKÝ, Josef, *Reformace a protireformace ve Velkém Meziříčí. Nábožensko-kulturní obraz moravského města*, Velké Meziříčí 1937.

ZEMEK, Metoděj, *Posloupnost kanovníků metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci*, VVM 5, 1950, s. 112.

ZUBER, Rudolf, *Osudy moravské církve v 18. století I*, Praha 1987.

ZUBER, Rudolf, *Osudy moravské církve v 18. století II*, Olomouc 2003, s. 114, 463.

Periodika:

Velkomeziříčsko, 20. 8. 2008.

Velkomeziříčsko, 21. 1. 2009.

Internetové zdroje:

<http://ikd.diecezch.cz/clanek.php?claid=4112>, 7. 2. 2009.

<http://www.cirkev.cz/res/data/004/000524.pdf>, 7. 2. 2009.

<http://www.dekanstvium.horacko.com/?class=artDetail&id=1263>, 20. 3. 2009.

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Tabulky

Tabulka č. 1 – Přehled autorů domácího protokolu

Tabulka č. 2 – Přehled kapitol domácího protokolu a jejich autorství

Tabulka č. 3 – Přehled autorů domácího protokolu a jejich autorství

Příloha 2 – Fotografie domácího protokolu

Obr. č. 1. Přední desky knihy – foto autor.

Obr. č. 2. Zadní desky knihy – foto autor.

Obr. č. 3. Titulní strana – foto autor.

Obr. č. 4. První strana vlepeného seznamu – foto autor.

Příloha 3 – Autoři domácího protokolu a ukázky jejich zápisů

Obr. č. 5. Porterét děkana Příhody – foto autor (originál uložen na Římskokatolickém farním úřadě ve Velkém Meziříčí).

Obr. č. 6. Podpis – SOKA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Kostelní účty farního kostela sv. Mikuláše, inv. č. 143, fol. 70r.

Obr. č. 7. Zápis do první kapitoly kroniky o historii města v letech 638-1311 – *Protocollum*, s. 2-3.

Obr. č. 8. Podpis – *Protocollum*, s. 111.

Obr. č. 9. Zápis do dvanácté kapitoly o finančních povinnostech a výdajích v letech 1828-1837 – *Protocollum*, s. 322-323.

Obr. č. 10. Podpis – SOKA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Úřední korespondence, inv. č. 117, kart. 11, dopis z 20. listopadu 1858, nefol..

Obr. č. 11. Zápis událostí z roku 1855 v kapitole Memorabilia – *Protocollum*, s. 372-373.

Obr. č. 12. Podpis – SOKA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Kostelní účty farního kostela sv. Mikuláše, inv. č. 146, fol. 146r.

Obr. č. 13. Zápis do druhé kapitoly o působení brněnských biskupů Antonína Schaffgotsche a Karla Nöttiga – *Protocollum*, s. 66-67.

Obr. č. 14. Portrét děkana Klippla – foto autor (originál uložen na Římskokatolickém farním úřadě ve Velkém Meziříčí).

Obr. č. 15. Podpis – SOKA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Úřední korespondence, inv. č. 117, kart. 11, dopis z 17. června 1879, nefol..

Obr. č. 16. Zápis událostí z let 1878-1880 do kapitoly Memorabilia – *Protocollum*, s. 376-377.

Obr. č. 17. Portrét administrátora Hlavičky – foto autor (originál uložen na Římskokatolickém farním úřadě v Netíně).

Obr. č. 18. Podpis – *Protocollum*, s. 390.

Obr. č. 19. Zápis událostí z roku 1899 v kapitole Memorabilia s vizitací brněnského biskupa Františka Saleského Bauera z 19. června téhož roku – *Protocollum*, s. 390.

Obr. č. 20. Portrét děkana Pernici – foto autor (originál uložen na Římskokatolickém farním úřadě ve Velkém Meziříčí).

Obr. č. 21. Podpis – SOKA Žďár nad Sázavou, Farní a děkanský úřad Velké Meziříčí, Kostelní účty farního kostela sv. Mikuláše, inv. č. 148, s. 200.

Obr. č. 22. Zápis událostí z let 1903-1905 v kapitole Memorabilia s vizitací děkana Františka Floriána – *Protocollum*, s. 396-397.

Obr. č. 23. Portrét faráře Skácela – foto autor (originál uložen na Římskokatolickém farním úřadě ve Velkém Meziříčí).

Obr. č. 24. Podpis a razítko farního úřadu – ABB Rajhrad, Biskupská konsistoř (E 82), Josef Skácel, inv. č. 1379, kart. 2359, fol. 53r.

Obr. č. 25. Zápis událostí z roku 1928 v deváté kapitole – *Protocollum*, s. 264-265.

Obr. č. 26. Portrét faráře Buriana – foto autor (originál uložen na Římskokatolickém farním úřadě ve Velkém Meziříčí).

Obr. č. 27. Podpis a razítko farního úřadu – *Pamětní kniha*, s. 1.

Obr. č. 28. Zápis do čtvrté kapitoly o profesoru Karlu Vystrčilovi – *Protocollum*, s. 146-147.

Příloha 4 – Mapa děkanství Velké Meziříčí

Obr. č. 29. Výřez z mapy olomoucké diecéze z roku 1762 – SOkA Žďár nad Sázavou, Sběrka map okresu Žďár nad Sázavou, inv. č. 45.

Příloha 5 – Fotografie farních budov

Obr. č. 30. Dům č. p. 87 (dříve č. p. 88) byl sídlem farního úřadu v letech 1603-1659 – foto autor.

Obr. č. 31. Dům č. p. 18 (dříve č. p. 16) je od roku 1659 sídlem farního úřadu – foto autor.

Příloha 6 – Fotografie farního kostela a zámku

Obr. č. 32. Farní kostel sv. Mikuláše ze severu – foto autor.

Obr. č. 33. Kostel od západu – foto autor.

Obr. č. 34. Zámek Velké Meziříčí od východu – foto autor.

Příloha 1 – Tabulky

Tabulka č. 1 – Přehled autorů domácího protokolu

Jméno autora	Narozen	Vysvěcen	Začátek působení	Konec působení	Funkce
Jakub Příhoda	1746	1771	1808	1824	děkan
František Heller	1787	1810	1824	1855	děkan
Jan Hansmann	1792	1815	1855	1863	děkan
Jan Czepl	1810	1834	1863	1877	děkan
Jan Klippl	1821	1844	1878	1899	děkan
Václav Hlavička	1864	1889	1898	1899	administrátor
Karel Pernica	1848	1872	1900	1921	farář, od roku 1915 děkan
Josef Skácel	1885	1910	1925	1939	farář
Bohumil Burian	1904	1929	1939	1958	farář

Tabulka č. 2 – Přehled kapitol domácího protokolu a jejich autorství

Číslo kap.	Název kapitoly	Rozsah stran	Autor	Zapsal léta
1.	Origo et fata beneficii	1-20	Jakub Příhoda	263-1810
		20-27	neznámý	1810-1812
		28-47	Josef Skácel	1914-1935
2.	Series Episcoporum Dioecesis	61-65	neznámý	1777-1841
		65-67	Jan Czepl	1841-1871
		67-68	Jan Klippl	1875-1882
		68-69	Karel Pernica	1892-1909
		69-70	Josef Skácel	1916-1926
		70-71	Bohumil Burian	1931-1941
3.	Series Beneficiatorum	81-95	Jakub Příhoda	1330-1808
		96-111	František Heller	1771-1833
		110	neznámý	1855-1863
		112-113, 115	Jan Czepl	1863-1866
		112-114, 116-117	Jan Klippl	1876-1880

Číslo kap.	Název kapitoly	Rozsah stran	Autor	Zapsal léta
3.	Series Beneficiatorum	117	neznámý	1871-1885
		117, 119	Václav Hlavička	1890-1899
		118-119-tabulka	neznámý, pak doplněno působ. kněžími	1824-1938
		120-121	Karel Pernica	1899-1900
		121-125	Josef Skácel	1900-1938
		124-126, 128, 130	Bohumil Burian	1939-1948
4.	Instrumenta foundationalia et alia documenta ad res, sive jura beneficií pertinentia	131-138	Jakub Příhoda	1671-1782
		139-142	neznámý	1780-1830
		142-144	František Heller	1836-1840
		144	neznámý	1840
		146-150	Bohumil Burian	1871-1953
5.	Ius vel collationis, vel praesentationis et patronatus	161-162	neznámý	1330-1780
		162	Jan Czepl	1866
6.	Limites parochiae cum locis, et domorum quolibet in loco numeris	181-182	neznámý	neuvedeno
7.	Numerus populi parochialis, et familiarum qua catholicarum, qua acatholicearum, qua judaicarum	201-202	neznámý	neuvedeno
		202	František Heller	1839
		203	Josef Skácel	1930
8.	Proventus beneficii	221-259	neznámý	1777-1790
9.	Inventarium mobilium parochiae praesertim Catalogus librorum parochiae spectantium	262-263	František Heller	1833
		264-280	Josef Skácel	1928-1932
10.	Proventus et utilitates Ecclesiae	281	neznámý	neuvedeno
		283-299	Josef Skácel	1933-1938
		300	Bohumil Burian	1938
11.	Inventarium mobilium ecclesiae	301-304	neznámý	1816-1818
		305	Bohumil Burian	1938

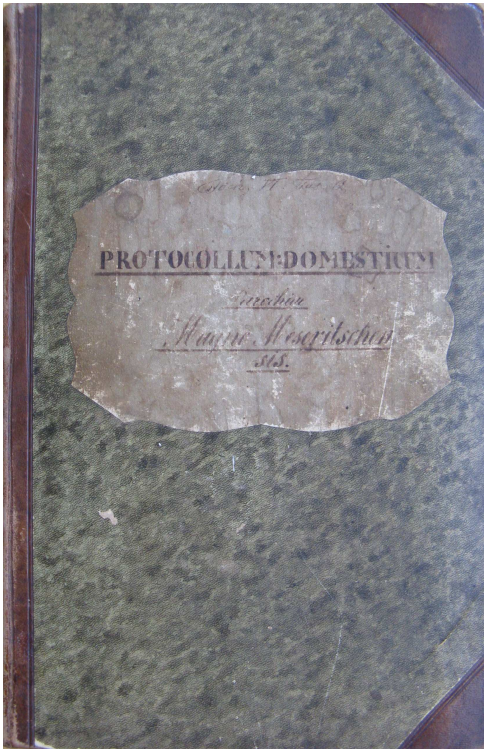
Číslo kap.	Název kapitoly	Rozsah stran	Autor	Zapsal léta
12.	Praestationes annuae, quocunque demum titulo veniant	321	neznámý	1817
		321-325	František Heller	1823-1838
		325-327	neznámý	1836-1848
		327-330	František Heller	1830-1840
13.	Memorabilia	331-338, 340-342, 344-346, 348, 350-353	neznámý	8-1813
		352-353	Jakub Příhoda	1775-1823
		354-355, 357, 359, 361, 363, 365-371	František Heller	1824-1848
		371-372	neznámý	1854
		373	Jan Hansmann	1855
		373-374	neznámý	1856-1857
		374-375	Jan Czepl	1864-1867
		376-384	Jan Klippl	1878-1884
		385-390	neznámý	1885-1895
		390	Václav Hlavička	1899
		390-423	Karel Pernica	1899-1915
		424-442	Josef Skácel	1916-1927

Tabulka č. 3 – Přehled autorů domácího protokolu a jejich autorství

Číslo kapitoly	Rozsah stran												
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Jakub Příhoda	1-20		81-95	131-138									352-353
František Heller			96-111	142-144			202		262-263			321-325, 327-330	354-355, 357, 359, 361, 363, 365-371
Jan Hansmann													373
Jan Czepl		65-67	112-113, 115		162								374-375
Jan Klippl		67-68	112-114, 116-117										376-384
Václav Hlavička			117, 119										390
Karel Pernica		68-69	120-121										390-423
Josef Skácel	28-47	69-70	121-125				203		264-280	283-299			424-442
Bohumil Burian		70-71	124-126, 128, 130	146-150						300	305		

Příloha 2

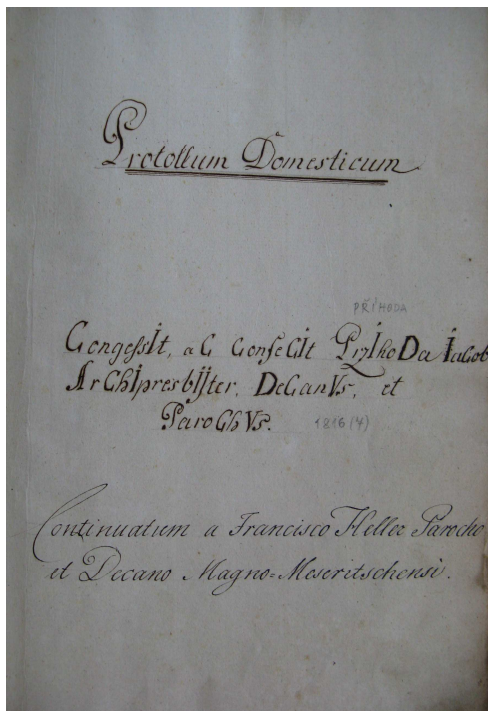
Fotografie domácího protokolu

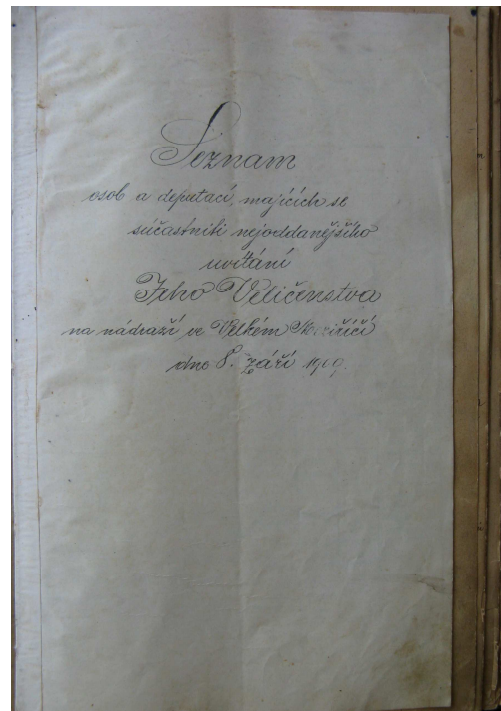
Obr. č. 1. Přední desky knihy.

Obr. č. 2. Zadní desky knihy.

Obr. č. 3. Titulní strana.

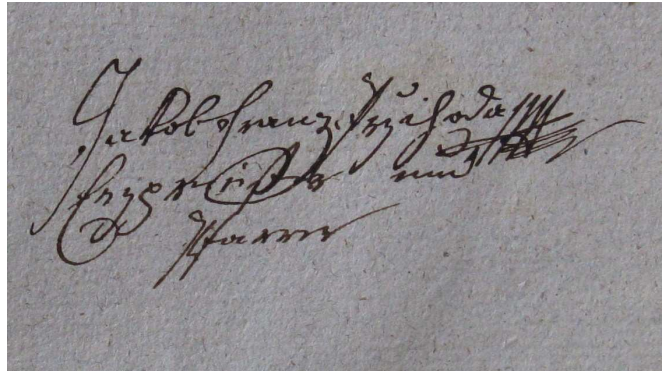
Obr. č. 4. První strana vlepěného seznamu.

Příloha 3

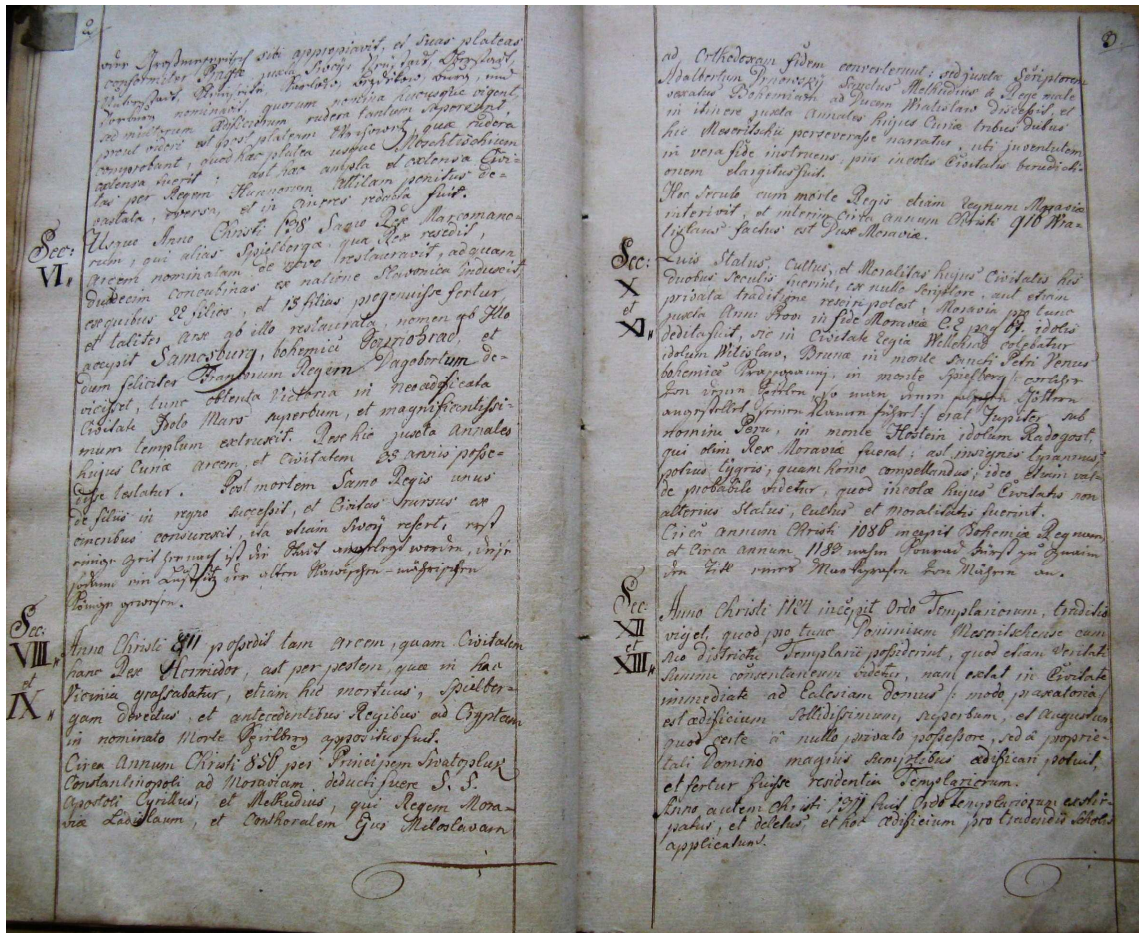
Autoři domácího protokolu a ukázky jejich zápisů

JAKUB PŘÍHODA

Obr. č. 5. Porterét děkana Přihody.

Obr. č. 6. Podpis.

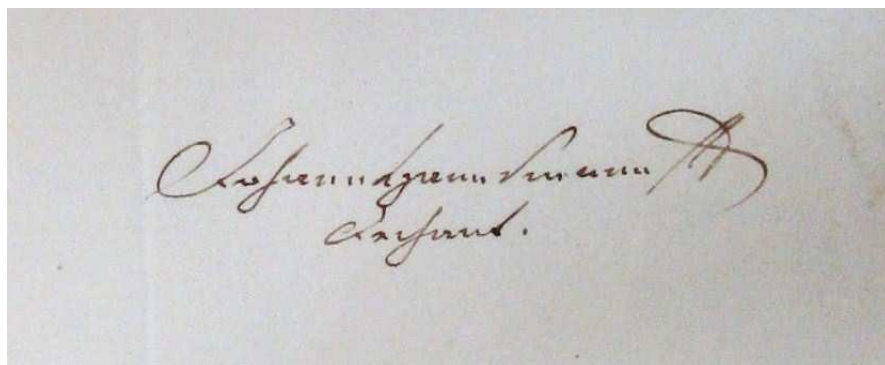

Obr. č. 7. Zápis do první kapitoly kroniky o historii města v letech 638-1311.

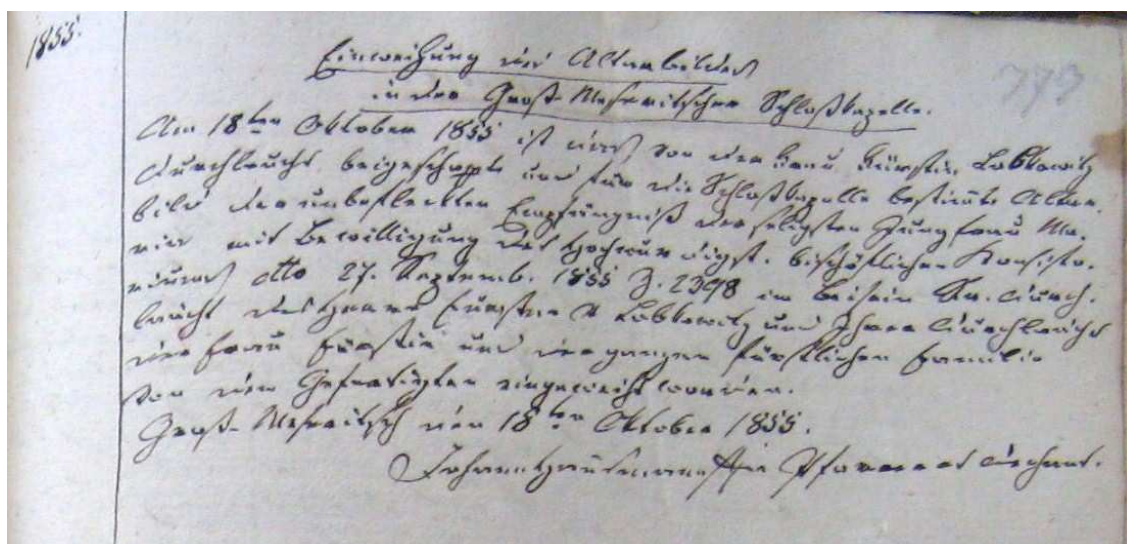

JAN HANSMANN

Josef Hanemann
ausford.

Obr. č. 10. Podpis.

1855
Einsitzung im Altkolleg
in der Stadt Meßkirchigen Pflanzhalle. 779
Am 18ten October 1855 ist eine von dem Herrn Bürgermeister Leblowitz
beim des in der Pflanzhalle gehaltenen öffentlichen Sitzung
mit Einwilligung der Herren Stadt. Rathsherrn
am 27. November 1855 J. 2398 im Namen des Bürgermeisters
Leblowitz und Johann Friedrich Leblowitz im Namen der
Bürgermeister in der genannten öffentlichen Sitzung
den in der Pflanzhalle eingereichte
Stadt Meßkirchigen am 18ten October 1855.
Josef Hanemann
ausford.

Obr. č. 11. Zápis událostí z roku 1855 v kapitole Memorabilia.

JAN CZEPL

Obr. č. 12. Podpis.

1870

1871

Carl Nöttge

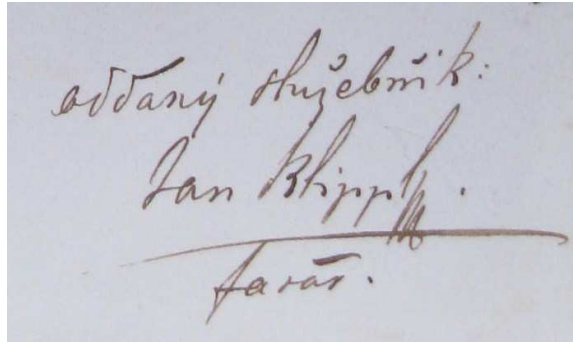
Obr. č. 13. Zápis do druhé kapitoly o působení brněnských biskupů Antonína Schaffgotsche a Karla Nöttiga.

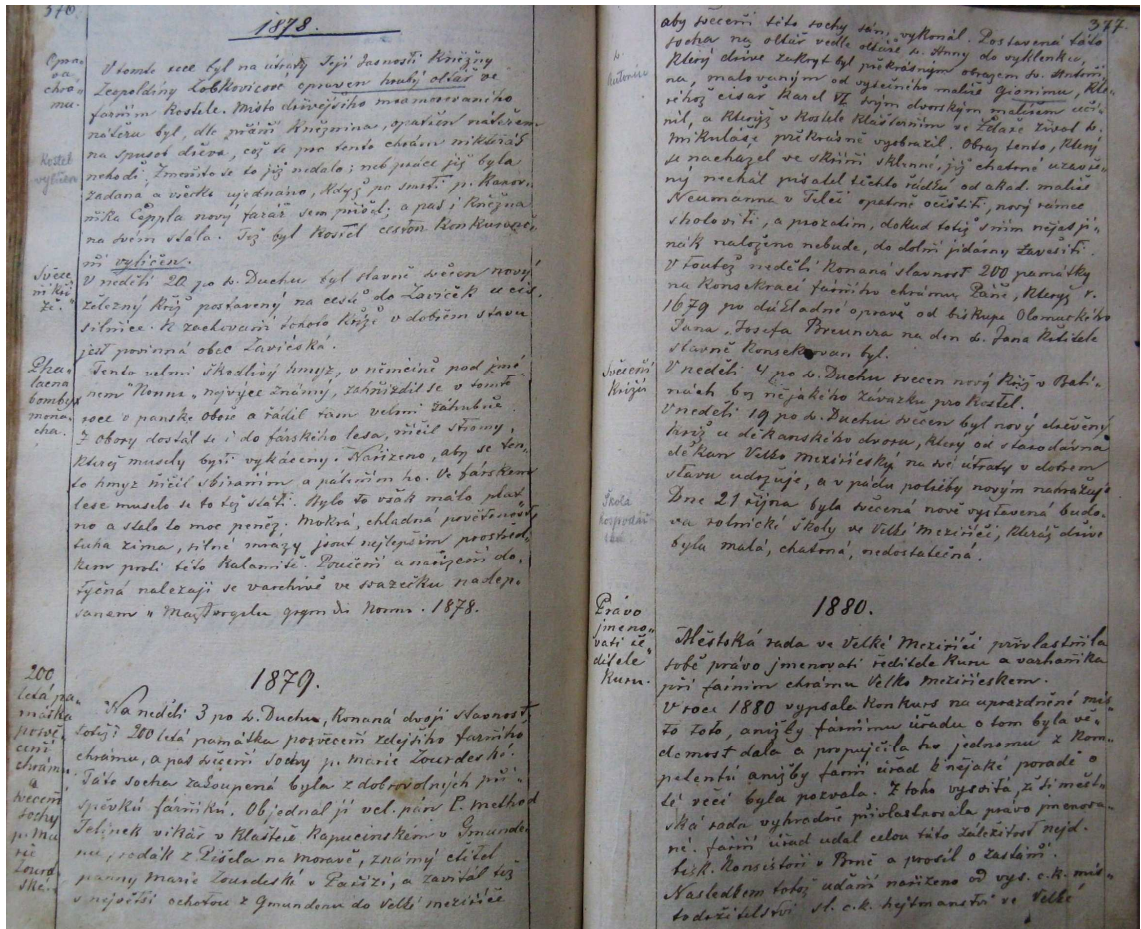
JAN KLIPPL

Obr. č. 14. Portrét děkana Klippla.

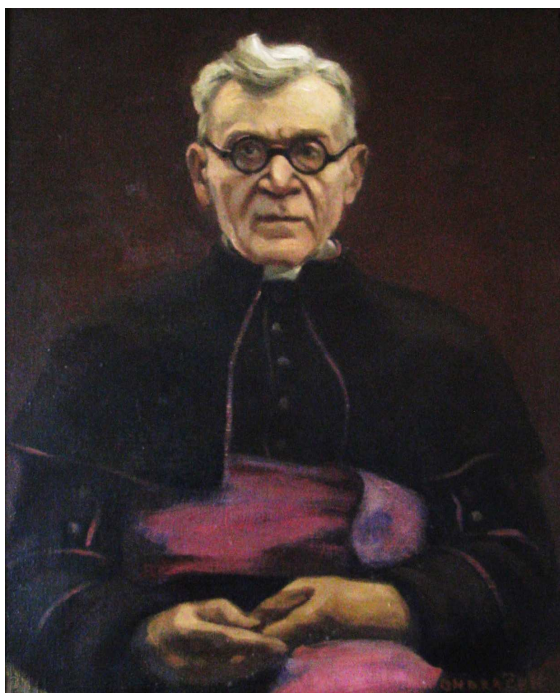
Obr. č. 15. Podpis.

Obr. č. 16. Zápis událostí z let 1878-1880 do kapitoly Memorabilia.

VÁCLAV HLAVIČKA

Václav Hlavíčka, admín.

Obr. č. 17. Portrét administrátora Hlavíčky. Obr. č. 18. Podpis.

1899.

Vše na ko-
stěle hřbi-
tovním
fondyta
proci ubra-
nají předan.

Věz na kostele hřbitovním, šindelem krytá, a deskami
obložena, byla v tomto roce opravena, a sice při krytí
silně spocinkovaným plechem. Náklad na tuto opravu
hrovil se z vlastního jmění tohoto kostela, a sice použi-
to z devinkulované renty korunové i 22. 4/61 do 1. září 1896
376 zl 72, a si 100 zl z hotovosti účelů z r. 1898. Ostatek,
kol 200 zl, hrovil t. zvaný hřbitovní fond. Všechny uloženy
malý pamětní spis.

Na svatoduminí pondělí 22. květnu posvěcen slavnostním
způsobem nový kamenný kříž v obci Petrávce -
jejž svým nákladem dal zbudovati Jan Schmiecl,
rolník z Petrávce.

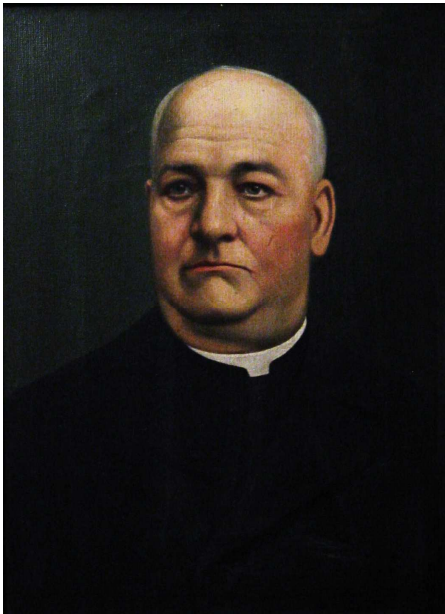
Václav Hlavíčka, admín.

Revisio in Visitazione Generali-hebta
in parochia Magno. Mojínů die 19. Junii 1899.
+ Franciscus Salesius,
Episcopus.

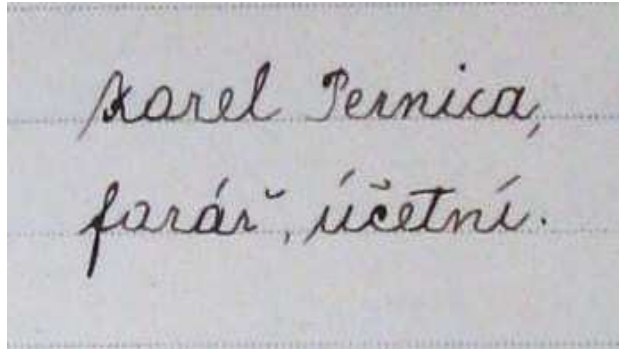
Obr. č. 19. Zápis událostí z roku 1899 v kapitole Memorabilia s vizitací brněnského biskupa Františka Saleského Bauera z 19. června téhož roku.

KAREL PERNICA

Obr. č. 20. Portrét děkana Pernici.

Obr. č. 21. Podpis.

1903. Dne 20. července 1903 zemřel v Římě v 83. roce svého věku a v 26. roce svého pontifikátu papež lev XIII. a dne 8. srpna 1903 při sedmém volbě volen Kapucín Pius X. cloud kardinál patri- archa španělský, prof. Sartor.

1904. Dne 8. února přezkoula ve východní stěi válka mezi Ruskem a Japonskem.

fund. máč. Vynešením ze dne 26. února 1904 č. 821 udělil bisk. Ordinariát fardci 1000 meričiskému dovození aby přibylé nové fundaci máč. kněžím našel dílece k převládání dílece, hlavní. Ten dílece jemu jakýmžkoli způsobem v duchovní správě napomáhají.

nový 13. květen Dne 25. června povolil místní farář novou roku 1904 1. ma- riel v nové zřízení 1000 meričiských, který stál 2200 korun, náhledy zapravené obřady a milodany.

rekollekce v meričiské Dne 14. dubna zřídil škola v. gymla a metoda ve Velkém meričiském duchovní rekollekce pro kněze děkanství velko-merič- itického a počal za tím účelem se 100 meričiských. Antonína Svoboda, - kvardiana od kapucínů a Poma. Op. exeatator mál 100. hod. v Římě P. s karatelný k chrámu děkanství klau- promluve hodiny Frayje, název věchný knize vypravoval. Kněz P. se k této škole nepřijel rekollekce počtu 20 osob dostalo, a bylo místním farářem sledován obětem proči- stování.

Terchana nad fary, pokryta střícha nad skle- py pokryta plechou. Po obci kromě družstva třetinu škola Ty denníku v "Staré" na fari nové valné hromadě.

Nový život i čer. Dne 1. května pokryta byla střícha nad sklepy ve fardce zahra- dí. pozemkovým plechem, ve kterých fardce, rovněž pokryta stříchy nad fary kromě tím, končiným, ex. stála 7. 10/31/33. fardce dala dvě tříleté, totie 7. 10/30/37, o k. město v. děleto- k. 1000. mále jedné 1000 7. 5/11/46, fardce, pumivach. má dleptých končin a několikrát mále, nemusel přispívati ničím.

Střelenská v polích u Dva, a sprava cest. V tomto roce pokračoval fardce ve střílení škol v polích u Dva, a sprava cest, kterými spravil, obě bezedné cesty a více jedny, za střílení (křesťanský ústav) a školou písele dvorovou. náhled, který fardce neel. adn, obdržel v le- tach 1901, 1902, 1903 a 1904 korun 215.

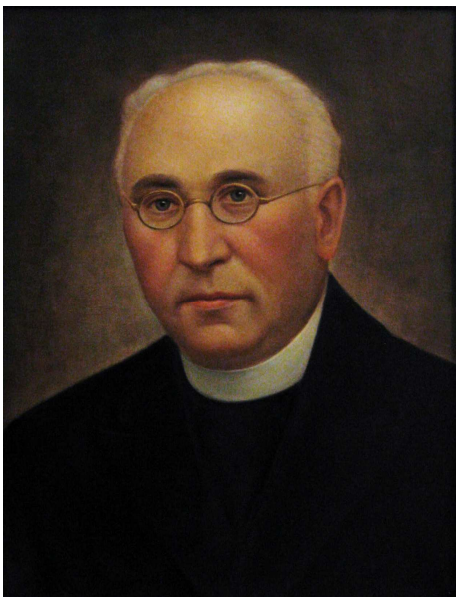
1905. Dne 1. dubna byl místním farářem za asistence vpp. kaplanů a op. katechetů Al. Kravěho povolán nový, místní, děkanství, jímž přezatím na parti- kulární obecním dome "a". pro 16 širotky v mě- sta a v venkově paraben byl. Těmto by výbor poskytl na zřízení ústavu 5000 K. a na jeho vyjednávání roční subvence 2400 K. Obec má na ústředně na- pítat 30.000 K., a nemuel zdejším městem a provaním 5000 K. a v. v. s. ústředně kanovník a pro fardce, gymnasia, p. křesťanského, Jana Berger, zdejším svolal, knačným darem p. p. p. K. a ani při této slavnosti měl op. Al. Kravě, zdejším katecheta na místě.

Nové spojení telefonické a elektrické. Toto roku připojeno bylo velké meričiské k me- městské síti telefonní a od 1. května zavedeny xole dva nové vlaky: jeden přijíždí se střílení ráno 07 hod., druhý vyjíždí v. v. 08 hod. do pole. 15. 2/6 1905

Obr. č. 22. Zápis událostí z let 1903-1905 v kapitole Memorabilia s vizitací děkana Františka Floriána.

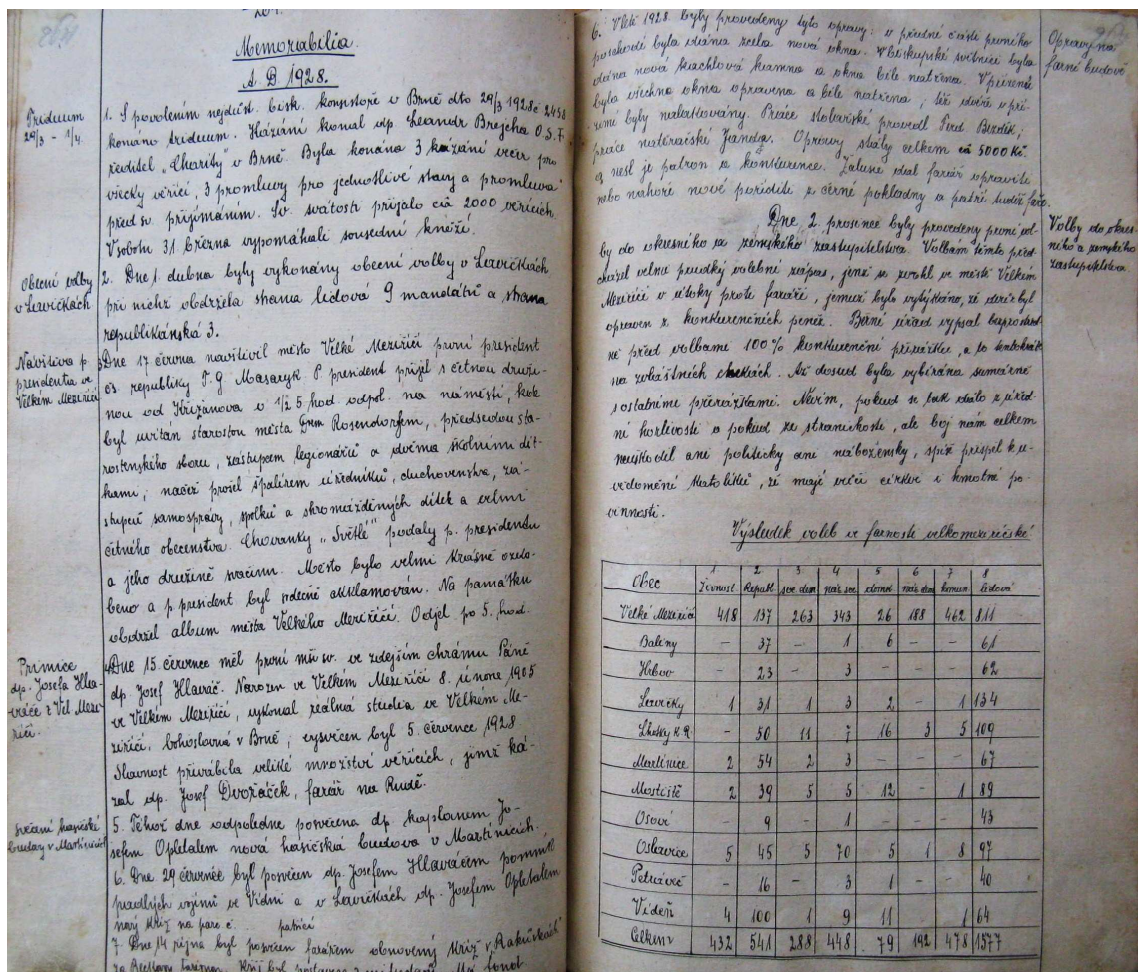
JOSEF SKÁCEL

Obr. č. 23. Portrét faráře Skáceła.

Obr. č. 24. Podpis a razítko farního úřadu.

Obr. č. 25. Zápis událostí z roku 1928 v devět kapitole.

BOHUMIL BURIAN

Obr. č. 26. Portrét faráře Buriana.   Obr. č. 27. Podpis a razítko farního úřadu.

116 Profanů, kaplanů a katechetů.

Vystrčil Karel, narozen 28. 9. 1871 v
Popovicích a Jaroměřice, okr. Mězeří, Budyšínsko;
otec Jan, puškář v Radkovicích a učitel v Popovicích, o. 3.
v říjnu 1890 v. Plocha v Popovicích, o. 3.
Vychodil pětiletou obco. školu v Jaroměřicích. V
roce 1882 vstoupil na gymnázium v Třebíči, tehdy
ještě nižší. Práci byl doplněn na štěpání. V
roce 1890 vykonal maturitní zkoušku na předs.
zem. úsp. S. Schöbera. Vstoupil pak do bohosloví v
Brně. O právní náležitosti 1893 psal mu učitels.
otec p. v. r. 1882. Po vyjmutí ze služby 29. 1. 1894
v Brně, byl nastaven v korp. v něm. v. radě Tulla
(Kupčí Částe) v okr. vojenském. V březnu 1895
byl přeložen do Velkého Meziříčí, kde byl
farářem kašovník Klippel a I. kaplanem Tomáš
Rábl.

R. 1899 palácová zde byla zrušena realka a
nastavena na ní výpomocný katechet.

V r. 1900 prodal se z povolání spisovatel. Pro
školní účely a v r. 1891 jmenován učitelkou
učitelem.

R. 1896 byl jmenován auditorem bisk. k. k. v.
u biskupa S. Procha Hugen, v roce 1896
k. k. radní od bisk. S. J. Kupky, v r. 1897
vol. k. k. k. 605 v. u. biskupský radní,
v r. 1905 pap. komorant. V roce 1. září
1908 po 37 letech působení na zdejší
střední škole stává do výhledu. V roce

1874 vstoupil 50. výročí svého křesťenství. Při
této vzácné slavnosti káral mši sv. p. děkana
František Čermák a Mězeří.

V roce 1949 dne 3. července dostal se 50. výročí
trvání reál. gymnasia, jeho profesorem
byl u něj jeho zlatý věk. Při oslavě, jako
jediny živý člen prvního profesorského
stavu ustatu promluvil a za svoje slova
reflektoval ve všech, s kterými měl veliký potlesk.

Obr. č. 28. Zápis do čtvrté kapitoly o profesoru Karlu Vystrčilovi.

Příloha 4

Mapa děkanství Velké Meziříčí

Obr. č. 29. Výřez z mapy olomoucké diecese z roku 1762.

Příloha 5

Fotografie farních budov

Obr. č. 30. Dům č. p. 87 (dříve č. p. 88) byl sídlem farního úřadu v letech 1603-1659.

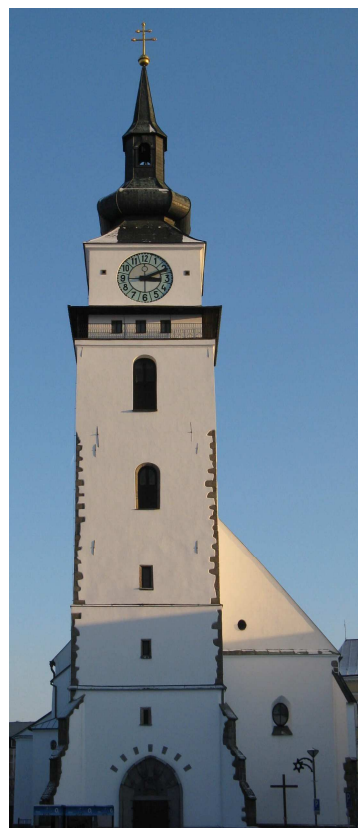
Obr. č. 31. Dům č. p. 18 (dříve č. p. 16) je od roku 1659 sídlem farního úřadu.

Příloha 6

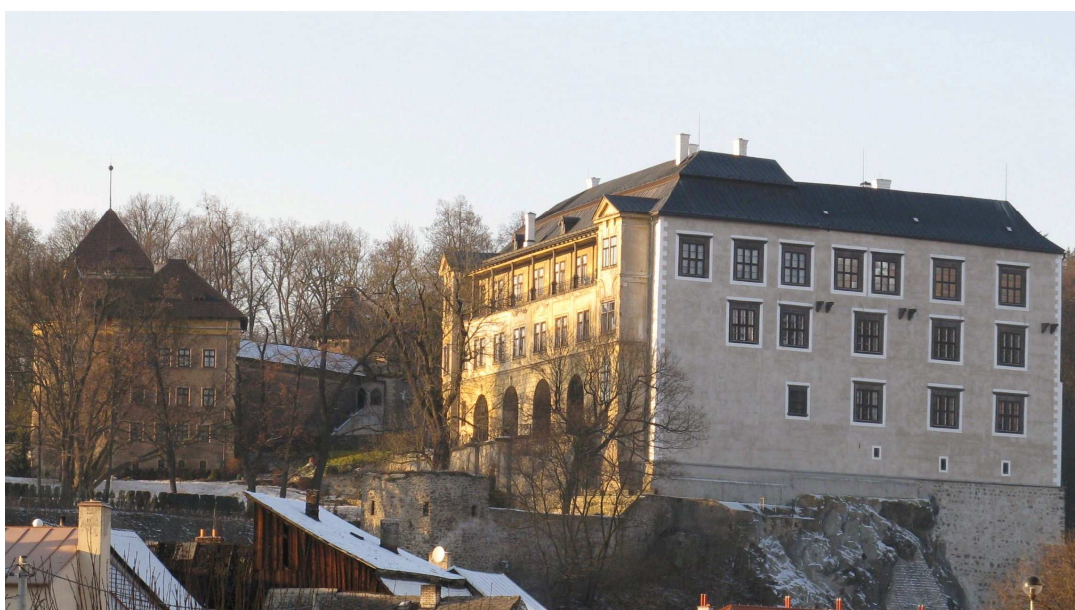
Fotografie farního kostela a zámku

Obr. č. 32. Farní kostel sv. Mikuláše ze severu.

Obr. č. 33. Kostel od západu.

Obr. č. 34. Zámek Velké Meziříčí od východu.